

BOCHEL-BARTJE

11

DOOR K. LANTERMANS

TOEN ze gestorven was, het ongelukkige menschke met haar misvormde lichaam, waarin zoo'n eigenaardige geest gehuisd had, was ieder benieuwd te hooren, wat er wel in haar testament zou staan.

Ze had alle zestig jaren van haar leven in het mooie huis bij de kerk gewoond en was dus op het heele dorp goed bekend. En door haar vele geld was ze een persoon van groot gewicht geweest: geld is immers invloed.

Bartje heette ze, Bochel-Bartje werd ze genoemd. Haar beide zusters waren op het dorp getrouwd: Koojsje, de oudste, met Peters, den boer van De Pekpot achter op het dorp, en Janna, de jongste, met den jongen boer Jaap Huisman van de Rozenhof, midden in het dorp. De ouwe boer Gielsen, de vader van de drie meisjes, die altijd gewoond had op Berkenheuvel, waar Bartje later altijd zat, had dus met recht voldoening van zijn „zaken”, want de twee schoonzonen zaten er warmpjes in. Alleen voor de middelste, de gebochelde, kreupele Bartje, had hij geen kans gezien.

Het had er anders in Bartjes jonge jaren zoo mooi voorgestaan. Een frissche meid met roode wangen, breed in de schouders en nog breeder over de heupen. Een paar armen en beenen: nou! Niet al te groot. Wat stil van natuur, en vast van wil. Thuis speelde ze over de zusters en vader de baas, zonder veel te zeggen. Moeder was al jaren geleden gestorven.

Toen ze twintig was, maakte de jongen van den stationsschef wat werk van haar, waar Bartje blijkbaar niet tegen was, maar vader Gielsen, die z'n Bartje wel kende, zei er niks van tegen haar zelf, maar tegen de anderen zei hij lachend:

„Daar kan niks van komen, zoo'n baantjes-meneer. Stand is stand, en de boerenstand blijft nommer één, waar we niet van af moeten. Bartje heeft mijn karakter, de vaste wil en heelemaal; ze

zal geen uitzondering maken op de regel, dat het hoofd van de familie beslist in groote zaken, wat er gebeuren moet.”

In de voorherfst kwam hij eens thuis van een groote boerenvisite op de Pekpot, waar zijn oudste was ingetrouwd, en zei tegen Bartje:

— „Jij gaat met Mei trouwen met Jaap Huisman, den jongen boer van de Rozenhof. Dan blijf je mooi midden in het dorp. Ik heb alles klaar.”

Bartje gaf geen woord terug. Vader vroeg of zei ook niks meer. Maar een week later zei hij zoo in het voorbijgaan weer tegen haar:

— „Jij gaat met Mei trouwen met Jaap Huisman!”

— „Goed”, zei Bartje.

Vader kende zijn stijfkoppige dochter. Had hij de eerste keer met geweld aangedrongen op een antwoord, veel kans, dat ze nee gezeid had en als ze eenmaal nee had gezeid, zouden geen honderd politie-agenten in staat zijn geweest dat nee in ja te veranderen.

Juist omdat hij zoo bang was geweest, dat die stijfkop met haar mooie koude gezicht niet zou willen en net als de arbeiders-kinderen en die van de keuterboertjes zelf voor haar trouwdag zou willen zorgen, misschien wel met een baantjes-meneer, had hij dat zaakje zoo voorzichtig aangepakt. Hij kende zich zelf, en dus ook zijn dochter Bartje. Maar ze had zeker zelf ook wel ingezien, dat zoo iets onder de „groote” boeren geen pas geeft en dat in die stand met trouwen „zaken” moeten worden gedaan.

Bartje „vree” dus van die dag af met Jaap Huisman, den grooten en luien boer van de Rozenhof.

Daags na Kerstmis gingen ze samen schaatsenrijden op de Strang. Ze zakten er beiden door en reddden zich zelf met moeite. Een poos lagen ze naast en over elkaar tusschen water en schotsen te spartelen, tot het Jaap gelukte naar

de overkant te komen. Toen hij daar stond, weerde Bartje zich nog met armen en beenen tusschen de schotsen, die voortdurend afbraken. Wat nut had het, dat Jaap nou weer te water zou gaan om haar te helpen? Dan gingen er misschien twee verloren. Maar Bartje kwam er ook, al was het aan de andere kant van Jaap. Ze trok zich op de handen tegen de wal op en sleepte de voeten met de schaatsen achter zich aan. Nog met de voeten in het water ging ze lankuit in het gras liggen met het hoofd op het gras en gaf geen antwoord op Jaap z'n vragen. Die liep toen maar gauw weg en ging, om geen kou te vatten, thuis andere kleeren aantrekken.

Vóórdat Jaap terugkwam, vonden de menschen Bartje. Ze was buiten kennis: het heele gezicht vol bloed. Later bleek, dat ze met het gezicht op het ijs terecht was gekomen, toen Jaap met zijn zware lichaam zoo sterk op haar had geleund. Ook had ze zijn schaats in haar gezicht gekregen: heele sneden. Ze kwam weer bij, maar praten ging niet door de pijn in het gezicht. Ook kon ze niet loopen: een been gebroken; ze had zich al te veel geweerd tusschen de ijsschotsen. Op een handwagen werd ze thuisgebracht. Jaap liet vragen door den arbeider, hoe het ging. De dokter trok een bedenkelijk gezicht. En daar kwam in dagen geen verandering in. Telkens werd, weken lang, het einde verwacht. Ze bleef leven, kwam weer van bed na Paschen: een scheef gezicht, de dokter had een pees van de linkerwang doorgesneden, zeiden sommigen; anderen beweerden, dat het kwam van de schaats van Jaap. De onderkaak stond niet precies meer onder zijn bovenbuurman, die een paar tanden miste.

Iedere Zondagmorgen na de kerk kwam Jaap eens kijken, hoe 't ging. Hij bleef dan wel een half uur en zat wat met Gielsen te praten. Met Bartje niet veel, maar dat was niks vreemds, want zoolang ze vreeën, hadden ze samen

nooit veel te bepraten gehad.

Een keer, toen ze net alleen in de kamer waren, zei hij zoo slordig weg, meer tegen zich zelf dan tegen Bartje:

— „Je bent er niet mooier op geworden.”

— „Nee,” zei Bartje, meer niet.

Toen ze die zomer met het mooie weer buiten kwam, zag ieder, dat ze mank liep aan het linkerbeen. Met de heele linkerkant was het malheur. Het gezicht, de heup, het been. Die kant had in het water onder het spartelen ook de heele tijd naar den zwaren Jaap toe gelegen.

Ze liep met een stok. Daarbij hing het hoofd zoo voorover, dat haar rug veel op een bult leek.

Maar ze was weer gezond van harte.

En wat de inwendige Bartje betreft, die had heelemaal niks geleden. Ze zei nog minder dan vroeger, maar wat ze gezegd had, moest gebeuren. Vader zat er wel eens inwendig om te lachen, als hij zag, hoe ze hem en haar zusster Janna kon kommandeeren. Ze regelde van af haar stoel in de kamer het heele gedoeite; en kwam ze op haar stokje achter, en was er iets, dat niet gebeurd was, dat zij besteld had, dan spookte het op Berkenheuvel.

Op de dag van St. Jan zei ze tegen vader Gielsen: „Roep Jaap Huisman hier: ik moet hem dadelijk spreken.”

Jaap was er binnen het half uur. De groote vent van over de dertig, ging met zijn dikke lijf als een gestopte metworst tegenover Bartje aan de tafel zitten. Zijn bolle, roode wangen glansden van de warmte, dat de blauwe adertjes zichtbaar waren. Zijn kleine oogjes zonken onder de dikke wangen en de groote wenkbrauwen weg.

Ze waren alleen in de huiskamer aan straat. Het raam stond open.

— „Je wou me gesproken hebben?”

— „Ja, ik heb je laten roepen. Ik heb je wat te zeggen. Wij passen niet bij mekander. Wanneer en waar me dat duidelijk is geworden, doet er niet

toe. Ik geef je je woord terug. Hier is je ring. Geef de mijne maar op."

Voorovergebogen met de ellebogen op de knieën zat Jaap op de vloer te kijken en wiegde het groote ronde hoofd heen en weer.

— „Niet bij mekaar passen?" zei hij zacht. „Ik dacht van wel. En heel goed ook. Je krijgt het derde part. Je vader zei, dat het f 30.000 op z'n minst is. Ik heb als eenige zoon en eenig kind alles van vader en moeder. Dat past toch best, zou ik denken."

Hij schoof wat aan de ring van zijn vinger en keek op de vloer.

„Dat past best. Maar wij passen niet bij mekander!" zei Bartje hard en kortaf.

— „Ja, als jij het zegt", zei Jaap op zijn langzame praatmanier, „dan zal het wel zoo wezen en is er ook niks aan te veranderen. Jouw woord is altijd wet."

Hij schoof de ring van zijn vinger en lei die naast de andere, die hij nam en in zijn vestzak stak. Hij keek maar naar de vloer, schudde het hoofd en veegde met de pink in de hoek van zijn rechteroog.

— „Het is zwaar voor me om te dragen," zei hij. „Ik had me er al heelemaal aan gewend. 'k Was van plan al het weiland van Dulleman achter het spoor te koopen. Weiland geeft minder werk dan bouwland. 't Is hard voor me. Maar jouw woord is wet."

Hij praatte voor zich heen en keek niet naar Bartje, die de onderkaak met geweld onder de bovenkaak dwong en de lippen tegen elkaar perste, dat de ondertanden zeer deden in de bovenlip, om haar tranen maar te kunnen inhouden.

— „Voor mijn is 't hard," zei Jaap nog eens.

— „Voor mij ook een klein beetje", zuchtte Bartje, en lei beide handen plat op haar gezicht over de oogen: er sprongen toch een paar tranen over de rand.

Jaap zat op de grond te kijken en zweeg. Van Bartje merkte hij niets.

„Maar als ik nou 's met je vader praatte over Janna, je jongste zuster. Als je vader dat wou, dan bleef het voor mijn allemaal gelijk. En dan kon ik het weiland toch nog koopen: ik heb een mooi aanbod: ik mot vandaag nog beslissen. Zou je vader willen?"

Toen hij de naam van Janna noemde, stootte Bartje tusschen de tanden door de handen heen een geluid uit, dat op een gedempte krijsch leek, alsof ze ergens pijn had, een steek van een speld of zoo iets. Jaap moest toen even naar haar kijken, maar ze zat maar met de handen voor het gezicht: hij had zich zeker vergist. Hij praatte daarom maar zacht door: het raam stond open, Bartje zei maar niks.

„Heb je hoofdpijn?" vroeg hij.

„Een beetje", zei ze en zuchtte hard.

Ze zat nog even. Toen deed ze de handen voor het gezicht weg, snoot de neus en zei hard: „Ik heb gezeid, wat ik te zeggen had. Ga weg!"

Jaap stond vadsig van zijn stoel op, geuude, en zei:

„Het zal gebeuren, zooals je wilt. Jouw woord is wet. Maar het is hard voor mijn. Ik had alles klaar. En nou kan ik vooraf weer beginnen. Aan jou had ik houwvast. Aan Janna niet: te zacht. En vandaag mot ik Dulleman antwoord geven. Is je vader thuis?"

„Ja! Ga weg!"

„Dan maar dadelijk informeeren. Als die nog maar niet verzeid is. 't Is eergisteren groote visite geweest bij de Koelemans, en je vader heeft wel drie keer alleen met de ouwe Koeleman loopen praten. Als dat zoo is, dan is de slag voor mijn niet te overzien. 't Is hard, hoor. Gegroet. Berg de ring op: met die dure dingen mot je voorzichtig zijn."

Ze nam de ring en smet hem door het raam, dat het ding een eind over de straat rolde en vlak voor de voeten van een koopman in muizenvallen terecht kwam. De man raapte de ring op en keek met een onderzoekend gezicht naar het raam.



„Hou maar!” riep Bartje. „Die is voor jou!”

Maar dat hoorde Jaap niet meer. Hij had de deur al achter zich dicht getrokken.

Toen zakte Bartje in de groote ziekenstoel terug, bedekte haar gezicht weer met de beide handen, en snikte, snikte.

Zes weken later was er bruiloft op Berkenheuvel: Jaap Huisman ging trouwen met Janna, de jongste dochter van den rijken Gielsen. Een groote bruiloft, als bij de groote boeren past. De gebrekkige Bartje ging in het rijtuig mee naar het gemeentehuis en de kerk. Ze nam met een lachend gezicht de felicitaties voor de familie in ontvangst.

De volgende dag zat de ouwe Gielsen alleen met zijn gebrekkige dochter Bartje in het groote mooie huis. Hij had er een zwaar hoofd in, of hij voor haar wel een goede kans zou vinden, zooals het hem voor de twee andere gelukt was. Maar hij zou zijn best doen. f 30.000 had hij tegen Jaap Huisman gezegd, maar het waren er minstens 50. Dat is ook wat waard voor een jongen boer, die ergens beginnen wil en zelf niet al te best kan.

Gielsen deed zijn best voor Bartje. Op geen boerenvisite ontbrak hij. Jaren deed hij zijn best. Maar toen hij als hoog-bejaard man de oogen sloot, zat Bartje, Bochel-Bartje, als ze op het dorp genoemd werd, nog alleen op Berkenheuvel in het dorp bij de kerk.

Jaren lang woonde ze daar, alleen met een meid en een knecht. Al het land had ze verpacht. Zelf deed ze haar zaken met den notaris. En als een van de zusters of zwagers eens met een goede raad bij haar aankwam in het begin, zei ze kort af:

„Dank je voor de raad. Als ik het zelf niet meer weet, kom ik wel bij je vragen.”

Langzamerhand draaiden met de jaren de zaken om, en kwamen de anderen wel eens raad vragen bij haar, vooral als het ging over de opvoeding en de

toekomst van de kinderen, maar haar antwoord was altijd: „Mot je zelf weten!”

Veel kinderen waren er gelukkig niet in de familie. Koosje, de oudste zuster, daar achter in het dorp op de Pekpot, had maar één kind, het zachte en stille Truitje en in het dorp op Rozenhof bij Janna was de zoon Paul alleen. Grootvader Gielsen had daar nog zoo'n schik over gehad, dat er bij de dochters niet te veel klein grut kwam en had ook eens tegen de twee schoonzons gezegd:

„Niet meer kinderen, als 't naar mijn zin gaat. Dat deelt zoo schadelijk. Houw de boel wat bij elkaar. Denk daar later ook om, als ik er niet meer ben, om als hoofd van de familie het laatste woord te spreken.”

Als vader Gielsen nu nog eens terug kon komen om te kijken, zou hij tevreden kunnen zijn: er waren er maar twee om te deelen. En dat deelt heel gemakkelijk en voordeelig. En als er van deelen gesproken werd, dacht ieder aan tante Bartje, die natuurlijk niet meer zou gaan trouwen. Dat zou ook onverantwoordelijk geweest zijn, daar waren de twee zusters en zwagers het roerend met elkaar over eens.

Bij die tante Bartje zou wat te halen zijn, geloof dat vast. Die zat er goed bij. Het heele zaakje van oom Steven had ze gekregen, „omdat ze zoo ongelukkig is en me nooit gevraagd heeft” stond er in het testament van Oom Steven. Hoe de twee zwagers ook opgespeeld hadden, toen het testament werd voorgelezen, het had niet geholpen; Bartje kreeg alles, gaf er geen cent van af en zei later nog niet eens, hoeveel het wel geweest was.

En wel kon tante Bartje soms stomme streken uithalen, die veel geld kostten, met kleeren en met eten en met alles, maar ieder kon zien, dat er elk jaar meer bij kwam dan er af ging: de bult werd steeds grooter: die in de brandkast zoowel als die op haar rug.

(Wordt vervolgd)

BOCHEL-BARTJE

(2)

DOOR K. LANTERMANS

ER was eens bij Koosje op de Pekpot groote kersenvisite. Daarvoor worden alle „groote” boerenfamilies uit de omstreken uitgenoodigd. Tante Bartje natuurlijk ook, maar die had een keer bedankt en deed dat nu in het vervolg steeds. Toen alle gasten weg waren, zaten de twee zwagers en zusters nog wat na te praten. Want op zoo'n visite worden soms heel wat „zaken” gedaan tusschen de respectieve vaders en moeders van de huwbare zoons en dochters. Als tusschen al de gasten door twee lui zoo eens een stapje op maken in de boomgaard of achter de hooiberg om, dan weet ieder heel gauw te gissen, wat voor plannen één van die twee wandelaars heeft.

Op dien avond kwam zwager Peters met zijn grief voor den dag tegen de andere drie.

„Het is meer dan schande”, zei hij, „dat tante Bartje weer niet op de visite was. Het lijkt voor de menschen wel, of wij ruzie met haar hebben. En als de lui dat eenmaal gaan denken, dan heeft dat met de jaren bezwaren, als wij tweeën eens aan de trouwdag van Paul of Truitje gaan denken. Want als de menschen maar denken, dat er kans bestaat, dat ze de kinderen zal onterven, dan staan onze papieren altijd heel wat lager. Hebben julle wel gemerkt, dat Willemsen van de Leut zoo veel gepraat heeft met de weduwvrouw Takens? Ik heb ze twee keer gezien. Hoor, wat ik je zeg: die jong van Willemsen en Petertje Takens, dat wordt wat. 't Is maar goed, dat ze er achter heen zitten, want die jong van Willemsen mot zoo half en half het oog hebben laten vallen op een meid met niks uit de stad. Tante Bartje kan zeggen, wat ze wil, maar als wij ouwers dat jonge goed maar lieten begaan, dan bedierven ze vaak met één slag alles, waar wij en onze ouwers een heel leven voor gewerkt hebben.”

„Bartje is gek”, zei Janna.

„Ja Janna”, kwam haar man Jaap er tusschen, „maar wat ze gezeid heeft, dat doet ze: haar woord is wet.”

„'n Stijfkop is 't!” riep Janna, „als ze een keer wat gezeid heeft, dan kan ze niet anders meer, al zou ze zelf ook graag willen veranderen. Als kind lag ze al met haar eigen te vechten. Als ze een keer gezeid heeft: „Ik ga niet naar de kersenvisite op de Pekpot”, dan doet ze het nooit meer, al wil ze ook nog zoo graag. Vooral als een ander haar ompraten wil.”

„Ja”, zei Jaap weer, „een vrouw als de bank. Wel ja, zwager, geef me nog een glaasje, dat smaakt op de kersen.”

„Nee Jaap”, riep Janna, „je krijgt niet meer: je hebt genoeg, meer dan genoeg. Je krijgt niet meer: je hebt van middag alleen wel een heele flesch wijn op.”

Jaap zei niks, schoof haar hand op zij en hield zwager Peters zijn leege glas voor, die weer inschonk. En nog veel keeren daarna. Janna zei niks meer. Die was anders dan Bartje.

„'t Is anders een schande”, zei Koosje, „dat anderen eer weten, dan wij, wat er in de familie gebeurt. Bartje laat 't heele huis verbouwen. De timmerbaas heeft het bestek klaar: op de f2000.”

„Wat?” riep Peters, haar man.

„'t Is zoo! Koelemans vertelde het. Hij heeft 't bestek gezien. Alles mot gelijkvloers worden. Ze wil geen trap of tredje in het heele huis hebben, heeft ze gezeid. Kamer, keuken, mooie kamer en slaapkamer gelijk. Nog geen dorpel er in. De deel ook. Ze wil de nek niet breken, heeft ze gezeid.”

„Het is een schande, dat zoo iets niet eerst met de familie besproken wordt”, riep Janna. „Dat is plicht van een ongetrouwd mensch.”

„Bartje d'r woord is wet” zei Jaap suffend, die genoeg kreeg. Ze weet, wat ze wil. Altijd zoo geweest. Ze wou

ook niet, wat vader Gielsen hebben wou. Die zei, dat ze mijn nemen most, want Janna, recht van lijf en leden, raakte hij toch nog wel goed kwijt. En ik had Bartje ook nog wel gewild, want daar zit meer wil in. Maar ze wou met geen geweld, toen ze eenmaal nee gezegd had. 'n Vrouw met een wil. Ja Peters, eerst nog een handje kersen. Dan smaakt de wijn weer beter."

— „We moeten naar huis,” zei Janna.

— „'t Is maar één keer in 't jaar kersenvisite op de Pekpot: we blijven nog wat, als ze ons niet weggagen”, zei de doezelige Jaap op z'n gewone halve-dronkemans-toon.

Het was laat, toen Janna de man mee naar huis en in bed kreeg. Hij had deze keer veel te veel op. Dat gebeurde nu wel meer. Geen Maandag, of Jaap was in Nijmegen, en geen Vrijdag of hij moest in Arnhem naar de markt. Al had hij geen paarden voor de handel en bijna geen fokvee, op alle jaarmarkten was hij, tot op de Palmpaardenmarkt in Utrecht en de jaarmarkt te Buren toe. En bepaald nuchter was hij nooit, als hij thuis kwam. Janna kon hem niet baas. Ook van zwager Peters trok hij zich niks meer aan. Werken deed hij heel weinig, al van den trouwdag af. „Eten is mijn werk”, zei hij lachend. Slapen deed hij ook lang. Toen hij eens door den dominee onderhanden genomen werd, lachte hij wat dommelig, bekeek zijn handen en zei:

— „Je doet je boodschap goed, dominee: Zeker een opdracht van Janna of van Peters. Ze hebben je zeker een mooie portie van de slacht beloofd. Maar ik heb deze twee handen beloofd, dat ze nooit meer hoeven te werken dan om te eten. Maar je hebt je boodschap goed gedaan, dat mot ik eerlijk zeggen. En nou drinken we samen een goed glas wijn. Niet? Mijn ook goed. Alleen smaakt hij mijn ook wel.”

Maar soms sloop de groote kerel als een hondje in den avond naar tante

Bartje, die hij om raad kwam vragen. Zoo zat ie er eens, kort na de verbouwing van Berkenheuvel.

„Nou zit je hier mooi, Bartje, heel mooi. Makkelijk voor je met je slechte been: geen trapje in het heele huis. Ik zeg: je hebt gelijk; een mensch leeft maar eens, en het huis moet ons dienen, niet wij het huis. Jij moest ook op Rozenhof baas zijn. Ik zeg 't zoo dikwijls tegen Janna. Jammer dat je niet wou. Ik heb een vrouw noodig met een wil. Die heb ik niet.”

— „Je hebt toch een vrouw.”

— „Maar ik heb geen wil. Jij wel. Nou gaat alles verkeerd. Ik zit wat slecht bij kas en mot morgen f 200 voor de belasting hebben. Leen ze me een paar weken.”

— „Is 't al weer zoo ver? Is er alweer een koe verdronken in een klein glaasje? 't Gaat nog eens verkeerd met jou.”

„Voor 't zoover is, maak ik er een eind aan.”

Bartje zei niks, maar stond op en strompelde naar de brandkast. Zonder dat een van tweeën wat zei, nam ze een zegeltje uit, ging aan tafel zitten schrijven en schoof het papier aan Jaap toe, die er onder zette: „In dank ontvangen. J. Huisman.” Hij stak de twee briefjes in de zak en zij schoof de schuldbekentenis in de brandkast, terwijl ze zei: „'t Is al heel wat, jong! Niet te dikwijls komen, anders zeg ik nee. Ga nou maar weg, ik zie je liever niet.”

„Ik kom hier graag, want 't geweten drukt me, nog altoos. Het wordt met het jaar erger.”

„Als je nog een keer zoo wat tegen me zegt, krijg je nooit een rooie duit. Ik wil je in geen half jaar meer zien. Ga weg!”

Den volgenden morgen wandelden de twee zwagers langs Berkenheuvel om naar een verkooping in het Dorpslozement te gaan. Peters bleef even staan om naar het verbouwde huis te kijken



en zei tegen z'n zwager: „Dat scheelt onze kinderen ieder meer als duizend gulden. We moeten met ons beiden raad schaffen, anders verknoeit ze nog meer geld.”

„Zeg haar dat dan,” zei Jaap, „dat ze in 't vervolg eerst raad mot vragen aan ons. Wij motten opkomen voor het recht van onze kinderen. Je hebt gelijk. Ga het maar dadelijk zeggen, als je durft. Ik zal wel vast doorloopen. Of durf je niet?”

Wat? Peters niet durven? Hij was al omgedraaid en trok aan de bel. Jaap Huisman liep door en probeerde, of hij vóór de verkoop nog niet eerst een frissche morgenborrel krijgen kon. En Jaap dacht: „Als Peters zóó tegen haar begint, bederft hij voor z'n eigen alles en krijgt nooit een cent van haar los. Ik weet een beter middel om maar vast een deel van mijn part te krijgen. Ga maar, Peters, speel maar goed op.” Geen kwartier later was Peters al terug en ging in de herberg naast zijn zwager zitten.

„Hoe is 't gegaan?” vroeg Jaap zacht.

„Ze heeft me de deur uitgejaagd, mijn, als oudste zwager zijnde, die in de plaats van vader Gielsen sta en het eerste en het laatste woord in de familie-zaken hebben moest. Als ik nog eens ongeroepen bij haar kom, zal ze ons part aan de diaconie vermaken, zei ze.”

„Zoo'n gebochelde stijfkop!” zei Jaap. Maar hij dacht: „Dat is dus in orde. Ze doet, wat ze zegt. Nou is de kans voor Peters verkeken nog eens wat te krijgen. Ik zal zorgen haar in het eerste half jaar niet op te zoeken. En dan vraag ik tweemaal zooveel. Nog nooit heeft ze me geweigerd.”

De verkoop begon. De afslager riep op, de koopers boden, de notaris schreef op. Jaap Huisman was heemaal niet van plan te koopen. Daarom was het dubbel jammer, dat ze tegenwoordig bij een verkoop niet meer mogen tappen. Hij verveelde zich zoo. Daar keek een der boeren door het

raam naar buiten. Hij ging staan om beter te kunnen zien. Anderen gingen ook staan kijken om te zien, wat daar aan kwam, ieder vergat om te bieden, de notaris kreeg niks te schrijven, keek ook naar buiten, zoodat de kastelein vroeg:

„Zou ik eerst de koffie niet rond brengen, meneer?”

„We zullen even pauzeeren, vrienden,” zei meneer, en allen drongen naar de ramen toe.

Daar stond een rijtuigje midden op de straat: nooit zoo iets gezien. Van gevlochten riet, laag bij de grond, een hitje er voor. De vreemde kerel, die er in zat, had de leeren kap over zich heen. Hij vroeg wat aan een jongen van de straat, die naar het huis van Bochel-Bartje wees. Het spulletje reed door, door zooveel gezichten nagestaard als er maar voor drie ramen kunnen worden samengepakt. Jaap Huisman en Peters stonden met de neus tegen het glas.

Bij Bartje hield het spul stil. De kerel stapte er uit en trok aan de bel. En aldoor gingen de gissingen, hardop en in stilte, daar binnen in de gelagkamer en ook in alle huizen in de buurt.

Bochel-Bartje kwam op haar kruk naar buiten. Ze hompelde om het rijtuigje heen, trok eens hier, rukte daar, de vreemde kerel deed de kap neer, op, weer neer, Bartje deed het zelf ook, ze klopte het hitje eens op de nek, pakte hem bij de kop en bekeek de tanden, liep nog eens om het heele spul heen, bekeek de assen, ze bekeek alles, terwijl ze wel wist, dat zij door de heele kerkbuurt bekeken werd, en wees met de stok op de zijpoort, die naar het achterhuis gaat.

Het rijtuigje reed de zijpoort in en Bartje verdween in de voordeur. Geen tien minuten later kwam de vreemde kerel uit de voordeur en wreef zich, blijkbaar in zijn schik, de handen. Recht stapte hij op het logement af en ging in de gelagkamer aan een tafeltje zitten,

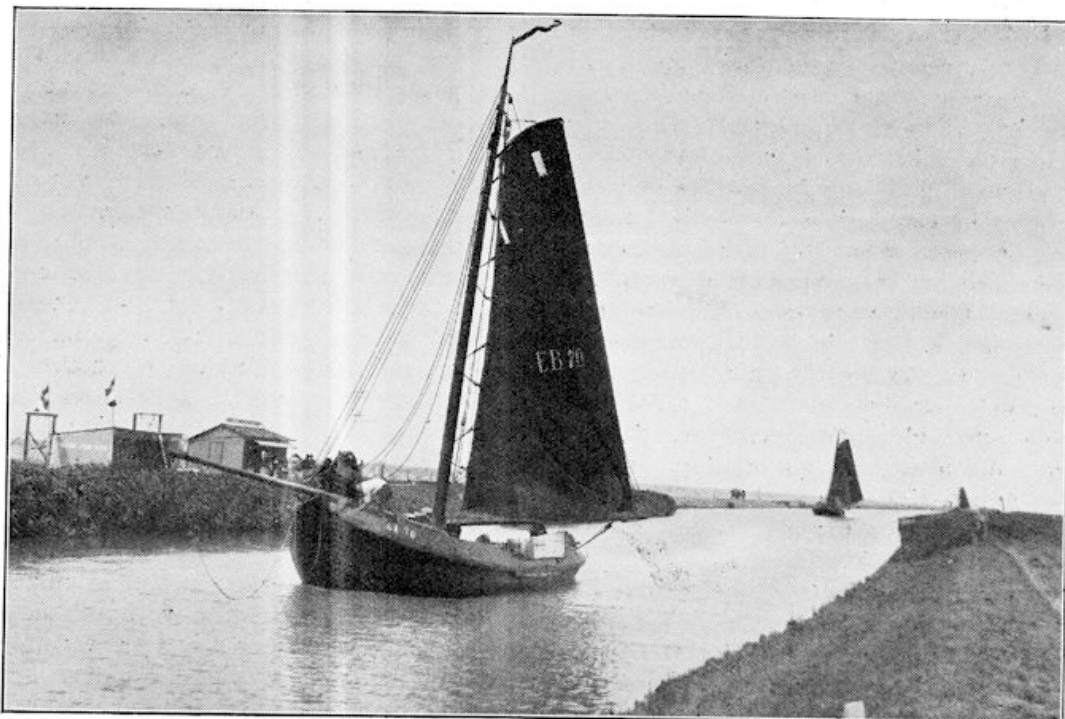


waar tusschen de boeren net nog één plaatsje was. De boeren hadden de bestelde koffie nog niet eens allemaal ontvangen: zóó gauw was alles daar bij Bochel-Bartje met dien vreemde in zijn werk gegaan.

Dadelijk werd de vreemde door den naastbijzittende vriendelijk aangesproken over het weer. Maar al gauw kwamen er andere vragen, die de vent maar niet scheen te begrijpen. Toen hij de koffie

op had werd het hem te grof met de vragers. Hij stond op en zei:

„Kastelein, hier is je geld. Ik heb hier op het dorp zaken gedaan. Ik begreep al niet, wat die ongelukkige juffrouw bedoelde, toen ze zei: „Man, hier heb je je geld, en nou heb je wat mij betreft hier op het dorp genoeg gepraat.” Toen begreep ik dat niet, maar nou wel. Als jullie wat weten wilt, ga dan maar zelf aan de juffrouw vragen. Gegroet.”



IN DE HAVEN VAN ELBURG

FOTO D. F. EBERHARDT

BOCHEL-BARTJE

(3)

DOOR K. LANTERMANS

VAN die dag af kon men Bochel-Bartje met het mandenwagentje en het tamme hitje er voor zien uitrijden. Ze speelde zelf voor koetsier en deed het als de beste. Hoe de menschen ook achter haar rug wezen en lachten, ze namen met de jaren toch steeds meer de pet voor haar af en zeiden al meer „juffrouw” tegen haar, want je kon aan alles goed zien: de centen zaten er dik; de pet af! In elk geval de vinger aan de pet!

Zoo reed ze eens achter bij de Pekpot het erf op, om naar zuster Koosje te gaan. Bij de achterdeur hield ze stil en stapte uit: maar één stapje van een halve voet hoog: heel makkelijk voor een mensch, die niet goed ter been is. Zij liet Bles maar staan en wilde net langs het huis heen naar de zijdeur gaan, toen kleine Truitje van tien jaar huppelend en zingend aankwam en riep: „Dag tante Bartje, o, wat een mooi rijtuig! Mag ik daar ook 's in zitten? Wat zacht fluweel (ze streek tante over de bontmantel) zoo zacht als zij, tante.”

„Ja kind, dat is zacht. En jou wangestjes zijn ook zacht. En tante is ook zacht, maar dat alleen heel aan de binnenkant. Maar vlak onder de mantel zit een plaat van hard en koud ijzer.”

Het kind keek haar eerst heel vreemd aan en lichtte toen de tip van de mantel op om die ijzeren plaat te zien.

„Nee kindje, dat begrijp je gelukkig nog niet. Zeker mag jij eens rijden. Stap maar in. Rij maar om de schuur heen. Bles is mak.”

Lachend stapte Truitje in, reed om de schuur. Tante stond, leunend op de stok te lachen, dat haar scheeve gezicht nog leelijker werd.

„Zoo kind, ga nou 's aan moeder zeggen, dat ik er ben.”

„Dat weet ze wel, tante.”

Natuurlijk wist moeder Koosje dat wel, want ze kunnen bij Peters alles

zien, wat er op de weg aan komt. Maar Koosje stond met Peters af te spreken wat ze tegen tante Bartje alzo zouden zeggen en wat ze zouden verzwijgen.

Tante stapte met moeite de twee treden naar de kamer op.

„Zie zoo, menschen! Truitje heeft al met mijn vigilante getoerd. Nou hoef ik niet meer te wachten, tot jullie me met het rijtuig komt halen, als ik weer naar je verlang. Dat hooge rijtuig is me ook veel te lastig.”

„Ja maar”, zei Peters, „jij smijt het geld door het venster.”

„Is het jouw geld?” vroeg Bartje en ging aan tafel zitten.

„Nee, niet van mijn, maar ik kom als oudste in de familie op voor de rechten van Paul en Truitje.”

„Daar zal ik wel voor zorgen. Maak je maar niet benauwd. Dank je, Koosje: een kop koffie zal me smaken. Van dat vele praten krijg je een droge keel. Ik ben dat praten in de eenzaamheid van Berkenheuvel niet gewend. Maar wat ik je vragen wou, waarde zwager Peters, hoofd van de familie, waarom heb jij Eikeldam tegen Mei de pacht van de hofstee opgezegd?”

„Omdat die kerel zoo brutaal wordt als de beul!”

„Dat lieg je, Peters! Daarom niet. Ik zal het je zeggen waarom: omdat Koosje niet hebben wil, dat de vrouw van Eikeldam met de wintermantel en die nieuwe hoed met een veer naar de kerk gaat. Daarom! Wat Eikeldam met zijn eerlijk verdiende geld doet, is zijn zaak. En wat ik met mijn geld doe, is mijn zaak en gaat jou niet aan.”

„En wat ik met de hofstee van Eikeldam doe, is mijn zaak en gaat jou geen steek aan”, schetterde Peters.

„Daar heb je schoon gelijk in, zwager. Kijk eens: hier heb ik een briefje. Ik heb het zelf al voor je geschreven, omdat jij beter met de schop en de zweep overweg kunt dan met de pen. Hier staat:



Den Heer Eikeldam, pachter van de Driekamp!

Hiermede bericht ik u, dat u met 1 Mei de Driekamp weer hebt gepacht voor zes jaar tegen dezelfde pachtsom als vroeger.

„Zie Peters, jij kunt de Driekamp verpachten aan wie je wilt, want dat is jou zaak, maar als jij mij hier op de Pekpot nog eens zien wilt, dan zet jij je naam hier onder. En anders ben ik hier voor de laatste keer. Dat ik bij Janna in d'r heele trouwdag nog geen voet over de dorpel gezet heb, weet je, maar je weet niet waarom: dat is mijn zaak. Ik vond het anders wel plezierig om hier op de Pekpot ten minste nog één huis te hebben, waar ik naar toe kan gaan, als me de eenzaamheid van Berkenheuvel wat al te zwaar drukt. Truitje, kom eens hier, kind. Ik bedacht me van morgen, dat ik jou verjaardag heelemaal vergeten heb. En nog wel 10 jaar! Kijk eens: weet je, wat dat is?”

„'n Rijksdaalder”, zei het schuchtere kind zacht, kwam naar tante toe, ging tegen haar aan staan leunen en streek met de eene hand over het bont, terwijl ze met de andere de riks aanpakte: blijkbaar trok de mooie mantel toch nog meer.

„Ik laat me door geen mensch bestellen aan wie ik een hofstee moet verpachten”, zei Peters, lang zoo barsch niet meer.

„Hou de mond nou, Peters”, zei Koosje, „tante wil nu met Truitje praten. Leun niet zoo zwaar tegen tante aan, kind.”

„Zoo Truitje”, zei tante, „die is voor jou. Als moeder nou weer naar de stad gaat, moet je vragen, of je mee mag en dan koop je daarvoor net wat je graag hebben wilt. Zelf uitzoeken hoor! Daar heeft moeder niks mee te maken: dat is nou jou zaak. Dan kom je later maar eens op Berkenheuvel om me te laten zien, wat je gekocht hebt. En als je heel graag 's wat hebben wilt, mag

je tante gerust komen vragen, net als toen met die griffelkoker.”

„Zeg nou 's gauw dankje, kind. Zie nou 's Peters, hoe goed tante Bartje het met ons kind meent.”

„Dat is ook zoo, Koosje. Daar heb je gelijk in. Als de vader het maar niet voor je bederft. Dus je teekent dat briefje even, Peters?”

„En als ik het niet doe?”

„Dan heb je me hier voor 't laatst gezien en zet ik Eikeldam op een andere plaats, op een grootere. Maar dat heb ik liever niet. Ik blijf hier graag komen en Eikeldam moet eerst nog wat wachten, tot zijn jongens grooter zijn, voor ik hem op de Bergenhoek zet. Maar ik kan niet zien, dat een ander geweld aangedaan wordt. M'n eigen wil ik plagen, maar van een ander kan ik dat niet zien. En ik wil niet hebben, dat op het dorp wordt rondverteld, dat Peters van de Pekpot, de zwager van Bochel-Bartje, onrecht gedaan heeft.”

Ze schrokken er alle twee van, toen tante maar zoo, zonder een spier van schaamte, haar eigen scheldnaam noemde. Ze stonden er beduusd van.

„Dus je teekent? Of niet?”

„Wees verstandig, Peters”, zei Koosje zacht, „denk aan de toekomst.”

Peters aarzelde. Hij liep naar het raam en keek naar buiten.

„Werkt Eikeldam soms niet goed?” vroeg Bartje. „Versloddert hij de hofstee?”

„Dat niet”, zei Peters veel driester dan daar even en kwam van het raam terug. „Als het spul zijn eigendom was, kon die vent het niet beter verzorgen.”

„Dus zou je er liever een ander op hebben, van wie je dat vooruit nog niet weet? En laat je zodoende de vrouw uitmaken, wie op een hofstee zal zitten en wie niet?”

„Geef op dat papier!” brulde Peters.

„Dat wijventuig bemoeit zich tegenwoordig ook overal mee. Dat zou in vader Gielsen z'n tijd niet gebeurd zijn . . . Zie zoo: daar staat de naam.

Ik zal het ding van middag zelf wel aan Eikeldam brengen."

"Dank je, Peters, ik doe m'n zaken liever zelf" zei Bartje en stak het ge- teekende briefje in haar tasch. „Zie zoo, menschen, nou stap ik weer op. Als ik weer kom, dan kom ik alleen voor jullie, want nou had ik een bood- schap. Als de eenigheid me drukt, zie je me wel, nou ik eigen rijtuig heb en niet meer van een ander af hang. Truitje wou ik graag meenemen. Dan komt ze vanavond wel terug. Wil Truitje dat?"

De ronde oogjes van het zachte stille meisje, waar tante Bartje zooveel mee op had, straalden en 't kind knikte van ja.

"Truitje zal over een half-uurtje wel komen", zei moeder Koosje, „ze moet eerst nog wat eten, en een andere jurk aan."

"Nou lieg jij, Koosje. 't Is niet om het eten en niet om de jurk, maar om het mooie rijtuig van Bochel-Bartje. Je schaamt je voor de menschen. Je bent bang, als ze lachen. Daar moet je maar aan wennen: de menschen wennen gauw, vooral als er wat schijven ram- melen. Kom Truitje."

Toen ze achter het huis naast Trui- tje in de vigilante zat en zuster en zwager er naast stonden met wat be- schaamd-lachend gezicht, zei ze nog:

"Je moet 's zien te weten te komen, Peters, wie de opvolger is van vader Gielsen als hoofd van de familie. Vort Bles! Ik kom gauw terug. Het is me hier goed bevallen."

De vigilante vertrok, door vader en moeder Peters hoofdschuddend nage- keken.

"Ik zeg", begon moeder Koosje tegen Peters, „houw je mond, en vreet alles op, wat ze zegt. Janna heeft het ver- bruid. Waarmee, dat weet ik niet. Paul mag ze niet, en Truitje kan alles van haar gedaan krijgen. Veertigduizend van vader en zeker zestig van oome Steven, dat is honderd. Ik zeg nog

eens: hoor alles aan en houw je mond voor Truitje in de toekomst."

Maar wat trok Truitje zich daar van aan? Die zat als de prinses naast de koningin in het mandenwagentje en mocht ook wel eens de teugels vast- houden, als er niks op de weg aan- kwam.

In het dorp waren er al niet zoo heel veel meer, die lachten, als het spulletje voorbijkwam. Daar was een bijzondere reden voor. Bochel-Bartje reed overal heen: naar de notaris, de dokter, de kennissen, en als ze wat te weten wilde komen, naar iedereen. In de avond, als het donker was, belde er vaak iemand aan haar deur en stond dan in haar kamer te vragen om een hypotheek, wat geld te leen, borgstel- ling, of zoo iets. Op zulke vragen had zij maar drie antwoorden. Het was: „Ja", of „nee", of: „Kom over een week terug". Andere antwoorden had ze niet. Tegenspartelen hielp niet, als ze nee gezeid had. In het derde geval moest ze met haar vigilante er op uit om eerst informaties in te winnen. Maar wie op het dorp kwam met de boodschap: „Bochel-Bartje heeft me gezeid, dat ik de andere week terug kan komen om het antwoord", die kreeg van ieder een week langer cre- diet, wie het ook was. En stond zoo'n man dan na een week bij haar in de kamer, met de pet in de hand, dan was het „ja", of „nee", en daar was de zaak mee uit.

Geen wonder, dat er met de tijd zooveel petten af gingen, als de pot- sierlijke verschijning met de hooge rug en het scheefhangende gezicht in het wagentje over straat reed. Al zei ze zelden meer dan twee woorden, en die nog bits, ze wist zooveel te meer, bijna van een ieder, die haar voorbijkwam.

De jaren kwamen en gingen. Steeds meer petten gingen af, als de „juffer" voorbij kwam, zelfs bij diegenen, die haar vroeger in haar gezicht hadden uitgelachen. Geen wonder: zij zat in



tey kamer te luisteren naar een vrag^{er}, aandachtig, las de lijst door, die werd aangeboden, hoorde de diakenen aan, zei ja of nee, teekende flink en gaf geen rekenschap van dat ja of nee.

Zoo gaat op zoo'n dorpje het leven rustig voort. Totdat er iets gebeurt, dat onder de menschen dezelfde uitwerking heeft, als een zware steen, die in het water valt: alleen deinen de rimpels onder de menschen veel langer en veel sterker na dan in het water. Dat deed ook de boodschap, die de arbeider van zuster Janna op een nog donkere herfst^{morgen} aan Bochel^{Bartje} kwam brengen:

„Kompelement van de vrouw, en of de juffer asteblijft dadelijk op Rozen^{hof} wil komen. Er is wat verkeerd met de boer. Ze zeggen, dat hij dood is.”

Bartje vroeg geen nadere uitleg, maar geen tien minuten later reed het man^{denwagentje} de poort uit het kleine eindje door het dorp naar Rozenhof, waar ze na haar ongeluk, nu vijftien jaar geleden, nooit meer geweest was. Achter reed ze de poort in, tot bij de achterdeur, stapte uit en zei tegen de arbeider, of er niets aan de hand was:

„Zet Bles op stal: het is koud.”

Toen strompelde ze met haar stok naar de zijdeur: ze hing heelemaal scheef. Op de keuken kwam ze Janna tegen, die haar schreiend om de hals viel en uitriep:

„Och Bartje, ik weet geen raad. De heele nacht ben ik op geweest. Dat gebeurde wel meer. Maar altijd kwam hij toch tegen de morgen terug. En nou, zeggen ze, dat hij in de Strang leit, naast de brug: op dezelfde plek, waar jullie er in gezeten heb. Verdronken zeggen ze. O, wat 'n schande voor het heele dorp. Wat 'n schande! Ik kom er nooit overheen. Ik durf niet meer op straat te komen, nooit meer. Ik weet geen raad. Ik ben zoo bang. Ik weet niet, wat ik doen mot. Zeg toch, Bartje wat er gebeuren mot. Ik ben zoo blij, dat je gekomen bent. Ik was al bang,

dat je niet wou. Ik heb zoo lang op je gewacht, wel een uur.”

„Kom, ga mee naar de kamer”, zei Bartje kalm, of er niets aan de hand was. „Als je me uitgenoodigd had, was ik wel eerder gekomen. Daar heb ik al lang op gewacht, al heel lang: meer dan vijftien jaar. Ik wou dit huis van binnen ook wel graag eens weer zien, waar ik baas had kunnen worden, maar je hebt me nooit gevraagd, tot mijn spijt. Kom mee, naar de kamer.”

Ze hield Janna bij de hand en trok haar schokkend mee naar de kamer, Paul, een groote lummel van een jon^{gen}, maar geen vriend van vroeg op^{staan}, sloop nog. In de kamer zei Bartje:

„Ga daar bij de kachel zitten. Ik kom dadelijk terug.”

„Laat me niet alleen, Bartje, ik ben zoo bang. Als ze 's kommen, weet ik geen raad. Ik ben zoo bang. Ga niet weg.”

„Maar twee minuten. Wacht maar op me.”

Ze schoof de kamer uit en door de gang naar de deel, waar ze de deur open deed en riep:

„Hendrik!”

De arbeider kwam en vroeg met de vinger aan de pet:

„Wat blijft, juffer?”

„Kom hier. Ga in de kamer bij de vrouw. Praat maar wat. Ze mag er niet uit. Wil ze toch, dan draai je de sleu^{tel} om: hij zit buiten aan de deur. Je praat maar wat: hoe meer onzin, hoe beter. Begrepen?”

„Goed juffer. Maar als ze er toch uit wil?”

„Ik bestel je immers, dat ze er niet uit mag! Jij bent toch een kerel? Ik ben hier vandaag de baas, begrepen?”

„Goed juffer.”

Toen haalde ze de meid, liet het kamertje van de knecht, dat leeg stond, aanvegen en een matras midden op de vloer leggen. Daar was ze nog niet goed mee klaar, toen ze er al aankwa^{am}

men en Huisman over de deel de gang indroegen op een wagenvlecht.

„Hierheen”, kommandeerde Bartje en wees op het kamertje.

Ze legden de doode op de matras.

„Dank je”, zei Bartje.

Dat was zooveel gezegd als: nou kunnen jullie wel weer weggaan. Zoo begrepen de mannen het ook en gingen heen.

„Roep Hilleman”, zei ze nog tegen een, „dadelijk komen.”

Maar toen Hilleman na een half uurtje kwam om de doode af te leggen, had de ongelukkige Bartje de doode al heel wat opgeknapt. Ze had gewasschen en gekamd en al het bloed weggewerkt. Alles uit zijn zakken gehaald: de portefeuille met de natte papieren, veel was het niet. Alleen één klein briefje trok haar aandacht en las ze:

Voor Paul.

Ik maak er een keer een eind aan. Overal schulden. 't Is haast op. Ik had een vrouw motten hebben, geen meelzak. Ik kan niet alleen staan. Zoek een betere, als je oud genoeg bent, want je bent krek als ik.

Dat briefje stopte Bartje, nat als het was, voorzichtig tusschen haar jurk. Met de rest ging ze naar de kamer, waar Hendrik als een schildwacht op post stond in de gang, bij de gesloten deur. Ze zei geen woord tegen Hendrik, die dus bleef staan, waar hij stond, draaide de sleutel om en ging naar binnen. Janna zat bij de kachel te huilen. Bartje lei de papieren in de kast en zei:

„Ik kom zóó terug”.

„Goed”, zei Janna, „doe asteblijft alles voor me.”

Bartje draaide aan de buitenkant de sleutel weer om en schoof voorbij het kamertje van de knecht, waar Hilleman haast klaar was. Toen die man zoo ver was, draaide Bartje de sleutel van de kamer om, stak die in

haar zak en zei tegen Hilleman, die voor alles moest gaan zorgen:

„Eerst de kist! Van middag klaar!”

Toen stuurde ze Hendrik weg en ging naar Janna.

's Middags kwam de kist, echt eerste klas eikenhout, als bij de „grootte” boeren past. Toen de man er in lag, zei de timmerman tegen Bartje:

„Zeker dadelijk maar dichtmaken? De man ziet er niet uit om nog bekeken te worden.”

„Nee! Open laten!”

„Wie mot dat dan doen? Dat kan zoo toch niet blijven! Je zult eens zien hoe die er over een uur uitziet.”

„Ik zal de kist dadelijk zelf wel sluiten. Laat de schroevendraaier hier.”

De timmerman ging met zijn knecht heen en snapte van dat mirakel van een mensch niks.

Maar dat mirakel ging in de kamer bij de doode terug en sloot de deur aan de binnenkant. Zuster Koosje en zwager Peters hielden Janna en Paul in de voorkamer aan de praat: zoo had tante Bartje het besteld.

En zij stond naast de kist op schragen, het deksel afgeschoven, zoodat het misvormde gezicht open en bloot voor haar lag. Hij moest met het hoofd op een paal terecht gekomen zijn, meenden ze allemaal. Hoe kan een dronken man ook in de nacht zien, of hij op of naast de brug loopt?

Bartje nam in het halfdonker van de kamer een stoel en ging naast de doode zitten. Haar linkerhand lei ze op zijn gezwollen hoofd. Lang en strak keek ze hem aan.

„Nou ben je nog leelijker dan ik. Je had gelijk, wat je zoo dikwijls zei, dat je mij had moeten hebben. Dan was alles beter gegaan. Wel beter, maar nog niet goed. Toen ik je je woord terug gaf en je op de proef stelde, hoopte ik zoo, dat ik je wat waard was en jij sterk zou zijn. Maar je bezweek, je bezweek dadelijk bij de eerste proef: jij kende alleen maar geld.

Je had liever geld dan mij. Toen we samen in het water spartelden, heb jij mij weggedouwd en getrapt met de schaatsen, om er zelf uit te komen. En nou heb je dat zelfde water weer opgezocht om vree te hebben in je hart. Want dat heb je daarna nooit gehad: je was beter dan je zelf wist. O, ik heb medelij me je, altijd gehad. Laat mij het eene keer zeggen, hardop, nou alles te laat is. Ik zou om je kunnen schreien, uren lang, om jou en om mezelf. Ik weet het, dat je geweten je altijd plaagde, omdat je de schuld van mijn ongeluk was. Om mij dat te bekennen, kwam je zoo dikwijls stil naar mij toe."

Zij schreide zacht voort. Beide handen had ze om zijn koude gezicht gelegd en keek hem maar aan.

"Ik hoop dat de Heer in den Hemel je kan vergeven, zooals ik je vergeef. Ja, nou wil ik het hard op zeggen: je hebt daar in het water alleen aan je zelf gedacht en mij met je schaatsen het gezicht en het been kapot getrapt. Jij hebt met de schaats de pees doorsneden en niet de dokter. Maar hoe kon jij vergiffenis van mij krijgen, als ik jou schuldbekentenis maar niet begrijpen wilde? Ik vergeef. Nou het te laat is. Door mijn schuld ben jij het water ingegaan. Ik heb je nooit willen aanhooren, als je begon te bekennen. Och Heer, zal er voor mij ooit vergiffenis bestaan voor die groote zonde? Niet hij is de moordenaar, ik ben het, Heer. Ik wilde zoo dikwijls beginnen met hem, maar ik kon nooit over mezelf heen. Ik ben mezelf niet baas. O Heer, help mij: deze zelfmoord heb ik op mijn geweten: hij was radeloos, omdat hij van

mij geen vergiffenis kon krijgen."

Zoo bleef ze meer dan een uur zitten, strijdende, worstelende in het gebed.

Toen stond ze op, droogde haar tranen en zuchtte diep.

Kalm keek ze naar hem. Ze had rust in het hart, na een lang gebed.

Leunend op de kist keek ze nog eens naar hem en sprak:

"Ik wil de laatste zijn, die je ziet en de eenige, die je in de kist ziet liggen. Stumper! Een heel leven verknoeid, om geld. En toch ben ik in de grond ook daar de schuld van. Was ik eerlijk geweest tegenover de jongen van de stationschef in mijn jonge jaren en had ik me los kunnen maken van de familie trots, ik had deze stumper nooit zóó gekend. En hij was misschien voor een mislukt leven gespaard gebleven. Alles mijn schuld. Ik zal mijn volgend leven gebruiken om te zien, wat de Heer in den Hemel met al die schijnbaar onrechte dingen heeft bedoeld."

Nog even keek ze naar hem.

Toen richtte zij zich op, fier.

Ze lei het papiertje, dat begon met: „Voor Paul" naast hem in de kist, schoof de deksel naar boven, schroefde schroef na schroef met de zware koude schoeven draaier, ging heen en stak de sleutel van het kamertje in haar zak, die ze eerst af gaf, toen de lijkwagen voor de deur stond. Al die dagen voerde ze het regiment in het huis, waar ze, als ze gewild had, al meer dan vijftien jaar baas had kunnen zijn.

De avond van de begrafenis reed het mandenwagentje weer de poort uit. De taak van Bochel-Bartje was op Rozenhof voorloopig verricht.

BOCHEL-BARTJE

4)

DOOR K. LANTERMANS

RUIM een week na de begrafenis van Jaap Huisman kreeg Bartje bezoek van een oude kennis, een boer op jaren. Hij zat nog maar nauwelijks of hij begon: „Ik zal maar dadelijk zeggen, waar het op staat: zou je zuster Janna gauw weer over een trouwdag denken?”

„Vraag het haar zelf!”

„Dat zal ik ook. Maar ik wou eerst met jou praten. Die jong van mijn is nou een jaar weduwnaar en zou liever hier midden in het dorp op de Rozenhof zitten.”

„Je bent er vroeg bij.”

„Zeker. Maar de jong van me zou niet graag willen, dat een ander hem vóór was. Het is een mooi spulletje, zoo midden in het dorp.”

„De eerste ben je al vast niet.”

„Zoo? Dus nòg te laat?”

„Dat niet.”

„Nou: ik zal je maar zeggen: ik heb er zin aan voor mijn jong, en veel ook.”

„Ik moet je waarschuwen”, zei Bochel-Bartje, terwijl ze wat recht ging zitten en haar best deed om de mond recht te krijgen om zoo duidelijk mogelijk te praten, „ik moet je zeggen, dat er bijna niks zit op Rozenhof”, en ze schoof met duim en vinger over elkaar.

„Ik was er al bang voor. Jaap Huisman heeft veel nodig gehad. Dat verandert de zaak veel. Maar als jij mij nou wat belooft, dan wil de jong van mij nòg wel: Rozenhof is een mooi spul. Ze moet voor de wet nog een goed jaar wachten. Maar geef jij mij nou zwart op wit, dat je de jong van mijn met de trouwdag vast tienduizend geeft, dan komen we morgen en beslinken de zaak.”

Bartje zei eerst niks, stond toen op, terwijl ze zich aan de tafel vasthield en wees op de deur.

„Zie je die deur?”

„Ja?”

„Ga dat vierkante gat dan uit, en gauw ook, en kom er nooit meer in.”

De boer moest, toen hij buiten was, tot zijn groote spijt voor zich zelf erkennen, dat hij bij die stijfkop de zaak verkeerd had aangepakt.

Drie maanden later zat Bartje eens met Janna op Rozenhof te praten, waar ze nu, na de eerste uitnodiging, herhaaldelijk kwam. Zonder omwegen zei ze:

„Denk je nog eens te trouwen?”

„Nooit meer! Ik zeg: dat is eens, maar nooit meer!”

„Ik heb anders al heel wat liefhebbers voor de Rozenhof bij me gehad, die jou dan wel op de koop toe willen nemen.”

„En ik heb er hier al wel tien gehad. Ik denk er niet meer aan, Paul wordt ouwer: die mot straks maar gaan trouwen. Ik begrijp, dat de vrijers eerst bij jou kommen, omdat bij jou het meeste te halen is, maar zeg maar gerust: Janna heeft er in eene keer genoeg van.”

Van die dag af zei Bochel-Bartje tegen ieder, die het eerste woord over dat onderwerp bij haar in de kamer liet vallen:

„Janna heeft de buik vol van de trouwerij!”

En als Bochel-Bartje wat zei, was het waar. Dat begreep ieder. En in dit geval was het vooral zoo sterk, omdat ze in de laatste tijd zoo vaak op de Rozenhof was en er zelfs een hand in het regiment had, zelfs tegenover het werkvolk achter. Dat gaf wel eens pruttels van Paul, maar dat scheen tante Bartje niet eens te merken. Ieder zag, dat ze op Rozenhof een woordje meepraatte. En ook daardoor groeide haar invloed op het dorp.

Haar verschrompeld lichaampje ging anders sterk achteruit. Dat bleek vooral bij het loopen. Eerst liep ze nog vaak zonder stok, later met een, en nou al jaren altijd met twee krukken. Er werd verteld, dat ze soms op een middag de meid om een verre boodschap stuurde en dat ze dan zelf de

deel in de lengte en de breedte afstropelde om zich te oefenen in het loopen: met twee stokken, met één, dan een emmertje water in de linkerhand, minder water er in, meer water, om die linkerkant wat sterker te maken, maar het gaf niet veel. Ze ging hard achteruit, hoe ze zich er ook tegen verweerde.

De meid, die dat oefenen op den deel verteld had, werd eens bij haar in de voorkamer geroepen.

„Toen ik je huurde, heb ik niet gevraagd, of je werken kon: ik heb je gezegd, dat ik je dat zelf wel zou leeren. Maar één ding moest je kennen, en dat was: Hooren, zien en zwijgen. Dat kon je, zei je toen. Het is me vanmorgen gebleken, dat je het òf nooit gekend hebt, òf dat je het in de drie jaar, die je hier geweest bent, afgeleerd hebt. Je kunt met Mei een andere dienst zoeken.”

Dat speet de meid, zoals ze de juffer onder tranen vertelde, want de juffer betaalde goed en behandelde haar volk opperbest. Hoe de meid ook jammerde en beterschap beloofde, dat het nooit meer zou voorkomen, het gaf niet: eens gezegd blijft gezegd. De nieuwen, die zich kwamen aanbieden, kregen ten antwoord:

„Ik neem geen meid meer.”

Maar hoe moest dat dan gaan? Ze kon zelf het werk toch niet doen?

In de morgen van 1 Mei, om half elf kwam er een bezoeker bij haar de kamer in.

„Zoo Spoelstra, ben je daar, jong! Ga daar zitten, man.”

„Dank U, juffrouw: ik ben gewend te staan tegenover mijn meerderen.”

„We zullen zien, of we het eens worden. Het weekgeld is afgesproken. Je doet hier in huis, wat je noodig acht, woont in de keuken, en neemt een werkvrouw, zoo vaak je wilt. Een meid in huis wil ik niet meer hebben. Te vaak vragen om een paar dagen naar Friesland te gaan, moet je maar

niet doen.”

„Waar ik goed mijn brood heb, is mijn vaderland, juffrouw.”

„Je moet zelf maar zien, waar de rommel staat: ik bestel je niets. Je bent volkomen vrij, maar bevalt het me niet wat je doet, dan stuur ik je weg. Je hebt maar één ding te kennen, zoowel hier in huis als er buiten. En dat is: Hooren, zien en zwijgen. Ken je dat?”

De lange dunne kerel met het gele gezicht ging in de houding staan, streek de grijze knevel op, maakte het militaire saluut en zei:

„Juffrouw, ik ben 20 jaar in dienst geweest, en met de sergeant-strepen gepensioneerd. Dat lukt je niet als je niet kunt hooren, zien en zwijgen. Vooral in Indië niet. Ik zal ruiken en voelen, wat U hebben wilt. U hoeft niet te praten. Door praten wordt veel bedorven in de wereld, ik kan het ook niet. Mijn keel doet nou al zeer. Ik zal bezwijzen, dat ik u al een beetje begrijp: U wilt bijvoorbeeld niet hebben, dat er in het dorp gepraat wordt over wat hier in huis gebeurt.”

Scherp keken die loerende oogen in dat afschuwelijk gezicht hem aan, en hij hoorde haar zeggen, zacht:

„Ik geloof, dat jij voor mij bruikbaar bent. Genoeg gepraat. Ga naar de keuken, en zie, of je om 1 uur wat eten voor me klaar kunt hebben.”

Hoe de menschen daarna op het dorp ook lachten, Spoelstra kookte eten, stofte kamers, maakte bedden op, bestelde de werkvrouw en de tuinknecht en zat met de leidsels in de handen naast de juffrouw in het mandewagentje. Een zweep mocht hij van Bochel Bartje niet hebben. Toen hij er eens een in de hand had, zei ze:

„Heb ik een zweep nodig, om jou baas te blijven?”

De lange dunne Spoelstra grijnsde wat.

„Zorg jij dan ook maar zonder zweep, dat Bles doet, wat je hebben wilt.”

Jaren lang ging dat zoo. Overal reed hij de juffrouw heen en stond dan



soms uren naast bles te wachten, tot hij het fluitje van Bochel-Bartje hoorde, dat hem zei, dat hij haar moest komen halen. Vroeg men hem op het dorp wat, dan zei hij kalm:

„Vraag dat maar aan de juffrouw zelf.”

Toen zwager Peters eindelijk zijn hart eenstegenhaarluchte en beweerde, dat het een schande voor de heele familie was, dat ze altijd met die gele Oostganger door het dorp reed en waarom dat nou niet een jonge kerel van het dorp kon doen, zei ze droog:

„Er is niet één kerel op het heele dorp, die er tegen kan om uitgelachen te worden, nog niet voor honderd gulden in de week. De schandepraatjes over Spoelstra en Bochel-Bartje raken me niet.”

Praten deden zij en die gele Spoelstra bijna nooit. Zij zat in de voor-kamer en deed haar drukke administratie, hij scharrelde door het huis, of zat in de keuken te lezen. Uit zich zelf wat tegen haar zeggen, zonder, dat zij hem iets gevraagd had, deed hij nooit, zelfs niet, als hij een uur naast haar in de vigilante zat. Maar hij kende en begreep haar.

Toen Bochel-Bartje tegen de vijftig liep, werd ze met het jaar al slechter ter been. Toen hij haar weer eens naar huis reed en dicht bij huis kwam, zei hij:

„Als ik nou 's niet bij de voordeur stilheid, maar door de zijpoort ging en doorreed tot op de deel, dan kunt u door de gang naar de kamer loopen.”

„Goed, jong”, zei ze.

Van die tijd af stapte ze in en uit haar rijtuigje op de deel, en Spoelstra „hielp” haar door de gang, dat wil zeggen; hij droeg haar bijna, maar hij noemde het woord „dragen” nooit. En hij zei ook nooit: „Nou zien de burenen niet, hoe u in en uitstapt”. Daar paste hij wel voor op. Hij kende langzamerhand alle sterke en vooral ook alle zwakke puntjes van dat eigenaardige mensch. En hij had een best leven.

Hij begreep haar zonder dat hij of zij wat hoefde te zeggen, maar hij voelde ook, dat hij met één verkeerd woord alles kon bederven.

En zij deed op het dorp zaken. Toen de dominee eens aan de domme diaken uitlegde, wat een stille-politie was, zei de kerel dadelijk:

„Dan is Bochel-Bartje een stille-notaris.”

Er gebeurde niet veel op het dorp, waar zij niet eerst haar goedkeuring over te kennen gegeven had.

Maar met de banken in de kerk ging het toch tegen haar zin.

Er was een nieuwe dominee, zoo'n halve stadsche. De banken in de kerk stonden niet naar zijn zin. Die stonden in het voorste stuk van de kerk met de rug tegen de zijmuur, en dus moesten de menschen uit die banken scheef kijken naar de preekstoel, die aan het eind van de kerk tegen de muur stond. En dat waren net alle mooie banken van de „groote” boeren. In de achterste helft van de kerk, waar de mindere man zat, stonden de banken allemaal haaks op de voorste, en die menschen keken dus altijd recht naar de dominee. Nou wou die dominee al die voorname banken een halve slag omgedraaid hebben, zoodat ze ook met het front naar de preekstoel zouden staan.

Storm in het dorp! Oorlog!

Het liep zoo erg, dat de bakker klanten verloor, omdat hij er vóór was, en de kruidenier wel klanten verspeelde, omdat hij er wel eens een woord tegen had gezegd. Maar dat was allemaal nog maar onnut gepraat. Er was nog nergens „groote-boeren-visite” geweest, sinds dat onderwerp in het dorp ter sprake was gekomen, en kon er dus nog niet worden uitgemaakt, of er wat van zou komen of niet. De kerservisite op de Pekpot bij Peters zou de eerste van dat jaar zijn. Met spanning werd die dag verwacht.

(Wordt vervolgd)

BOCHEL-BARTJE

4)

DOOR K. LANTERMANS

MAAR de stemming op de partij, hoe druk ook bezocht, was de heele middag wat mat. Het vlotte niet best. Ieder wist, waar het toe komen moest, en niemand begon er mee. Zelfs begon er al een van opbreken te praten. En nog was het woord niet gesproken, dat de heele stemming zou omtoveren in een zeer geanimeerde discussie. Ieder wachtte het van een ander, en niemand durfde. Tot Paul van Rozenhof de knoop doorhakte en de benauwende beklemdeheid verbrak. Nauwelijks had de oude vrouw Hillendaal hardop gezegd, dat ze het allen hooren konden:

— „Kom, dan ga ik maar eens aan opbreken denken,” of Paul riep, dat het door de kamer klonk:

— „En wat mot er dan met de banken gebeuren?”

Toen gingen de monden open. Niemand dacht meer aan opbreken. De eerste grooteboerenvisite van dat jaar duurde tot laat in de avond. Ze schikten weer opnieuw aan de lange tafels, er werden nieuwe stapels krentenbrood, ham en rookvleesch gebracht. Peters riep: „Jan, haal nog eens een flesch of zes”, daarna ging hij als gastheer, of liever als gastboer weer aan het boveineind van de tafel zitten, en keek als voorzitter de gasten eens aan, of hij zeggen wilde: nou zullen we beginnen, want ik als lid van de kerkeraad weet de zaak van twee kanten.

Er werd nog lang gegeten, ook heel wat gedronken en nog wel anderhalf uur over de banken gepraat, tot Peters in al zijn waardigheid opstond en de volgende toespraak hield:

„Ik zeg, alsdat wij de zaak niet gering motten nemen. Worden de banken verdraaid, dan komen wij allemaal twee voet lager te zitten. Gijlieden moet uwees zelfs daar goed op bezinnen. Want blijven ze zoo hoog staan,

als we nou zitten en wat ook past bij onze stand, dan kan de mindere man, die er achter zit, niet over ons heen kijken om de dominee te zien. Nou vin ik dat heelemaal niet erg. Ik zeg: zoo hoort het. Maar de notaris wil dat niet. En de dominee verknupt dat ook. Die zijn allebei bang voor het geschreeuw van het werkvolk.”

„Dan geven we ze midden in de winter drie weken gedaan werk, allemaal”, riep er een, „dan worden ze wel mak.”

„Valt mij toch niet in de redenatie, want ik heb nog meer te zeggen. Een algemeene opstand zou me toch niet bevallen, nou midden in de zomer. De bouw begint en we kunnen de lui niet missen. Was het midden in de winter, dan praatte ik anders. Maar jammer en jammer, dat tante Bartje niet hier is. Als die omvalt, vallen er wel dertig om, want zoowat huis aan huis zit ze met een hypotheekje of zoo iets. En al die lui zeggen, wat zij gezeid heeft. En vooruit weet je nooit, wat dat mensch zeggen zal. Maar wat zij ook wil, twee voet lager te komen zitten gaat toch niet voor ons.”

„Dat mag niet, en dat zal niet!” werd van alle kanten geroepen.

„En daarom zeg ik: de banken blijven staan!”

Toen kwam er geen eind aan het geroep van instemming. Een paar jonge lui begonnen er al een versje van te zingen, waarin kwam van: de banken blijven staan en de glazen blijven niet staan.

In geen jaren was er zoo'n gezellige visite geweest. En met eenparigheid van stemmen werd besloten: De banken blijven staan!

Het was heel laat, toen de laatste gast vertrok.

Maar Peters was de eenige groote boer, die in het Doophekje zat. Daar



zorgden de proletariërs bij de stemming altijd voor, dat ze er niet meer dan één van dat soort in kregen.

„Laat ze het eens wagen om tegen onze zin in te gaan!” was er telkens op de kerservisite bij Peters geroepen.

De kerkvoogden en notabelen aarzelden dan ook. De notaris, die presidentkerkvoogd was, raadde tot voorzichtigheid aan. Hij gaf de dominee de goede raad om eens bij Bochel-Bartje te gaan praten: daar hing veel van af.

„Nee!” zei het Bocheltje, kortaf, „Nee!”

Dominee kwam na een week weer eens bij haar terug.

„Ik wilde toch graag nog eens met U komen praten over de banken.”

„Ik heb U al gezegd, dat ik er tegen ben. Heb U nog wat anders, waar U me over spreken wou?”

„Nee, dat was eigenlijk mijn eenige boodschap.”

„Ga dan heen, want ik moet nog brieven schrijven.”

Niks met dat mensch aan te vangen.

Toen werd van de kansel afgekondigd:

„Wie recht op het bezit van een bank in de kerk meent te hebben, moet deze week de bewijzen daarvoor bij de notaris laten zien en een afschrift inleveren.”

Bochel-Bartje kwam met een groot geel papier van over-grootvader Gielsen aan en bewees daarmee, dat de mooiste bank uit de heele kerk, met de grootste kroon en het meeste eikenhouten snijwerk haar eigendom was en dat ze het recht had getrouwde familie als die van Rozenhof en de Pekpot in die bank te laten zitten. Dat wil zeggen: twee banken. De achterste, tegen de muur met de knoppen voor de hooge hoeden was voor de mannen, en iedere preek hing daar de hoed van Peters en de pet van Paul, die ook met een hooge hoed naar de kerk zou gaan, zoodra hij maar getrouwd was. En daar vlak vóór was de vrouwenbank voor tante Bartje, Janna, moeder Koosje en Truitje.

En al miste één van die lui wel eens een keer, tante Bartje nooit. Die zat altijd half omgedraaid naar de preekstoel te kijken, zoodat de lui achterin nooit wat anders van haar zagen dan haar rechteroor en achterhoofd. Maar de anderen uit die zijbanken konden zoo mooi de heele kerk doorkijken om te zien, wie er was of wie er niet was, net zoo goed als de dominee.

Dat bewijs van Bochel-Bartje was ook het eenige, dat gold voor de notaris en de kerkeraad. Alle anderen, die voor of achter in de kerk een bank meenden te bezitten, hadden dat recht gekregen van een tante, grootmoeder of buurman, zeiden zij, maar bewijzen hadden ze niet. Die kregen allemaal van de notaris te hooren:

„Je hebt dus jaren en jaren met je heele familie gezeten, zonder een cent te betalen, op plaatsen van de kerk. Dit jaar uit mag je er nog blijven zitten, maar met oudejaarsdag worden die plaatsen verhuurd.”

Storm in het dorp! Oorlog!

Wel een half jaar ging dat voort. Op het dorp loopen de zaken zoo vlug niet.

Kerken vol volk: misschien zou de dominee nou wel beginnen over de banken te preeken. Teleurgesteld gingen men telkens weer naar huis. En als aan een van die kleine-pruts-kerels uit het Doophekje gevraagd werd, hoe het er nou mee stond, dan zei zoo'n vent brutaal weg:

„Mag ik niet over praten. In de vergadering geheimhouding opgelegd.”

En moesten zij, die groote boeren, dan niet weten, wat er gebeurde? De centen kwamen toch van hen. En de dominee was een knecht, als het er op aan kwam, en niet de baas.

Gelukkig, dat Peters onder een fijn glas wijn nog wel eens wat losliet, anders hadden ze op de groote visites toch niks over de bankenkwestie geweten.

In December werd afgekondigd:

„Kerkvoogden en Notabelen zullen

graag het oordeel van de gemeente vernemen over het al of niet verplaatsen van de banken hier voor in de kerk. Alle lidmaten, zoowel mannelijke als vrouwelijke, worden uitgenoodigd Dinsdag over een week tusschen twee en drie uur in de catechisatiekamer daarover te komen stemmen. Dit is geen kerkrechtelijke stemming."

Wat de laatste woorden moesten betekenen, begrepen wel heel weinig lui, maar daarom werden er in de week in de donkere avonden nog te meer bezoeken afgelegd. Ieder wilde een ander overhalen. Zelfs groote boeren als Peters van de Pekpot en anderen achtten het niet beneden hun waardigheid om naar een eenvoudige arbeider te gaan en daar wat te zitten praten, waarbij dan ook ongemerkt de bankenkwestie op het tapijt kwam.

Maar Detje Klap, een onverschillige kerel, die in drukke dagen ook wel eens bij Peters werkte, als de boer heelemaal geen ander krijgen kon, zei tegen de dominee:

"Ik mot die boeren al zes dagen van de week in d'r facie van voren aankijken en m'n mond houwen, en in de kerk mot ik ook wel zwijgen voor Uwees, maar daar zie ik de boeren liever in de nek dan op zij: ik stem voor!"

Er zat heel wat aan vast: Peters had gelijk. Niet alleen, dat bij verandering de banken allemaal bijna twee voet omlaag moesten, maar ook werden ze dan het eigendom van de kerk, behalve dan die twee van Bochel-Bartje, die deugdelijke bewijzen aangebracht had. Maar dat was nog niet het ergste. De boeren, zelfs die allergrootsten, zouden dan plaatsen moeten gaan huren, net als de mindere man.

"Als het zoover komt, zien ze mijn nooit meer in de kerk", zeiden er velen.

Maar moeder Koosje van de Pekpot wist het, waar de kneep zat. Het zat 'm niet in de dominee, maar in de

mevrouw, want:

"Och mensch, ik heb het dadelijk wel begrepen, toen ze hier de eerste keer was en toen ze zoo lei te smelen en te vleien, dat wij zoo'n mooie bank in de kerk hadden en dat we van onze plaatsen af door de heele kerk zien konden en van alleman bekeken konden worden. En dat kun je niet van uit de domineesbank: dat is een lage. Als je dat mensch een van de hooge banken gegeven had, was er nooit een bankenkwestie op het dorp gekomen. En wat zijn ze? Als het er op aan komt, hebben ze niks. En ze moeten leven van onze centen. Wij moeten er maar voor werken, en zij doen niks. Als de maand om is, houwen zulke lui de hand maar op en wij menschen kunnen maar zorgen, dat het er is. Wij motten er voor strijden, dat we de meerderheid krijgen, nou het eenmaal zoo ver is."

Dat was het oordeel van moeder Koosje van de Pekpot, waarmee heel wat boerenvrouwen het eens waren, vooral die van stand.

Bochel-Bartje zei niks.

De stemdag kwam. Het stroomde volk naar de kerk. Ieder wierp zijn briefje in de bus: de stemming was strikt geheim en ieder kon invullen, wat hij zelf wilde: voor of tegen. En niemand wist, wat je opgeschreven had, als je het zelf niet zei.

En de uitslag?

De overgrootste meerderheid voor. Maar twaalf stemmen tegen.

De mindere man lachte, een stuk of negen boeren kookten.

Toen ging het praatje, dat de stemming ongeldig was, de tellers hadden valsch gedaan bij het tellen, want er waren er wel twintig, vooral onder de arbeiders, die bij de boer vertelden, dat ze tegen gestemd hadden. Maar dat was „Flauwe kul", als Peters zei, die zelf had meegeteld.

Oudejaarsdag: geen bankenverhuur: ring: alles bleef zitten, wat zat. Dat was al vreemd.

Maanden hoorden die lui weer niks. Tot in Mei de afkondiging van de kansel:

„Voor de kerkvoogden heeft de stemming van de gemeente duidelijk gesproken. De toestemming van de hooge collegesiser. Deze week publieke aanbesteding. De volgende Zondag hier in de kerk nog godsdienstoefening, daarna in de school, tot de kerk weer klaar is.”

Die volgende Zondag was de kerk stampvol. Maar er werd niks gezegd. Het volk ging weer heen. Bochel-Bartje bleef zitten. Natuurlijk: als allen weg waren, dan kwam Spoelstra altijd van achter uit de kerk en droeg, nee hielp haar in 't rijtuigje (ze had al een nieuw en ook een ander hitje)! Spoelstra kwam dus op die Zondag ook naar haar toe. De ouderlingen en diakenen telden onder de preekstoel de centen uit de zakjes en praatten wat met de dominee. Juffrouw Bartje gaf Spoelstra een wenk, die bij het deurtje van de bank bleef staan en wachtte. Zij zat op haar plaats en keek de kerk door.

Toen het spul daar onder de preekstoel afgeloopen was, kwam de notaris naar haar toe en vroeg:

„Wilt U soms iemand van ons spreken?”

„Nee. Ik wil voor het laatst deze keer de kerk nog eens goed bekijken.”

En meteen keek ze weer naar de oude gewelven.

Toen de dominee met de heele kerkeraad weg was, vertrok zij ook met Spoelstra.

Het was dus beslist: de groote boeren hadden de nederlaag geleden, en Bochel-Bartje met hen.

Maar de notaris was voorzichtig. Hij kreeg het gedaan, dat op de nieuwe banken weer al de kronen en al het eikenhouten snijwerk zou worden aangebracht, dat nu op de oude zat. En al zouden ze anderhalve voet lager komen te staan, iedere oorspronkelijke bank zou toch te herkennen zijn, al zou veel gelijk worden aan de banken

daar achter van de mindere man.

Toen na weken en weken de restauratie was afgeloopen, werden alle zitplaatsen verhuurd, ook voorin, behalve die in de twee banken van Bochel-Bartje. De kerk was zoo vol, of het Zondag was. De groote boeren boden tegen elkaar op, of het een houtverkoop gold. En het resultaat? Ieder kreeg zijn eigen bank terug, al was het dan ook voor een dik stuk geld. Dat hadden de kronen en het eikenhouten snijwerk gedaan. De notaris was een voorzichtig man. En: hij woonde al jaren op het dorp.

De kerk werd ingewijd met een lange preek van de dominee.

Over het algemeen beviel het de lui van voorin zóó toch beter dan vroeger. Nou kregen ze tenminste geen stijve nek.

Maar die Zondag was Bochel-Bartje er niet. Nooit is ze meer in de kerk geweest. Betalen deed ze wel, als vroeger, ja nog meer. Ieder jaar stuurde ze een mooi sommetje aan kerk en diaconie.

„Omdat je me geen zakje meer onder de neus kunt houwen”, zei ze tegen de diaken.

Een stijfkop was ze en bleef ze, al werden haar nekspieren ook zóó slap, dat ze het hoofd hoe langer hoe meer voorover liet hangen, zoodat ze iemand, die voor haar stond, haast niet meer aankijken kon.

Zoo'n nederlaag als die met de banken, al zet je je kop er later dan ook stijf tegen in, doet geen goed aan je invloed onder de menschen. Maar veel erger daarvoor was, wat niet lang daarna voorviel. Toen kreeg haar invloed, ten minste die in de familie, een gevoelige knak.

Zwager Peters van de Pekpot zei eens tegen tante Bartje:

„Ik ga eens een man voor Truitje opzoeken: ze is twee en twintig.”

„Dat doe je niet!”

„Waarom niet? Dat zal ik toch weten! Daar beslis ik over!” zei hij nijdig.

„Beslis jij over een koe en een varken,

maar laat Truitje zelf kiezen. Door de koppelarij is onze heele familie ongelukkig geworden. Jij en Koosje dat gaat net zoo goed, dat je zeggen kunt: „Ze hebben niet altijd ruzie”. Tusschen Janna en Jaap Huisman op de Rozenhof is het altijd Oremus geweest. En ik ben er ook ongelukkig door geworden. Laat dat kind vrij. Dat zeg ik. En ik heb ook nog wat te zeggen hier op de Pekpot.”
Dat werd Peters toch al te grof. Hij

beet zich op de tanden van woede en schreeuwde:

„Als ik ereen krijgen kan, die zwaarder is dan jou helft, dan gaat ze, al is het morgen aan de dag!”

Tante Bartje ging geslagen heen, al keek Truitje, die alles zwijgend had aangehoord, haar ook nog zoo smeeënd aan.

Maar dat was de knak niet.

(Wordt vervolgd)

TWEESPRONG

VOOR WILLEM DE MÉRODE

Zij zeggen wel, o Heer,
Dat Gij de moeden op wilt richten,
En dat Gij toch ook hen bemint,
Die voor hun zonden zwichtten.

En toch, mijn hart kan niet beminnen,
Het zwerft zoo vaak naar eigen wil,
Ik richt mijn voeten ver van U,
Ik ben niet van Uw liefde stil.

Ik was U ééns nabij; ik zal wéér met U zijn,
— Nu gaan wij voor een tijd van één,
Tot heeling van mijn groote pijn.

Eéns zal mijn hart zich aan Uw hart verwarmen,
— Wij gaan nu voor een tijd van één,
Maar ééns zal ik toch rusten in Uw armen.

CAMP DE BASSCHAERDE

BOCHEL-BARTJE

6)

DOOR K. LANTERMANS

ER zou electrisch licht op het dorp komen. Velen waren van plan het te nemen, anderen weifelden, weer anderen zeiden beslist: nee.

Spoelstra reed op een mooie dag zijn vrachtje naar de stad. Daar zat zijn juffrouw wel een uur te praten met de directeur van de electriciteit.

„Heelemaal geen gevaar bij”, zei meneer. „En zoo makkelijk, vooral voor iemand als U, die toch goed licht moet hebben om te loopen.”

Toen de volgende week de lui rondgingen om de aansluitingen op te gaan nemen en ook bij Bochel-Bartje kwamen, zei ze:

„Ja! Overall! Binnen en buiten! Ik mot nergens een donker hoekje kunnen vinden.”

Dadelijk werd het eerst bij haar aangelegd. Ook voor de aanleg in de kerk teekende ze flink, al zouden de lampen voor haar daar nooit schijnen.

Ook Janna op Rozenhof ging er eindelijk toe over, omdat tante Bartje het graag had, al was Paul het ook met oom Peters eens, die zei:

„Bij mijn niet! Ik heb de bliksem liever buiten dan in mijn huis!”

En toen Bartje er op de Pekpot eens over zat te praten, dat het toch zoo makkelijk was en zoo deftig leek, zei hij:

„Houw de mond er maar over. Ik heb nee gezeid en nou blijft het nee. Heb jij een kop, ik heb er ook een. Bij ieder ander leggen ze het voor niks in huis. Ik zit hier wat achteraf en zou drie palen moeten betalen: driemaal twintig dat is zestig gulden. Ik smijt het geld niet door het venster, zooals sommige lui wel doen.”

En meteen keek hij door het raam naar buiten, waar Spoelstra met het nieuwe spulletje van tante Bartje wat heen en weer liep, omdat hij het wat koud vond voor het hitje. Dat was al tantes derde wagentje: heelemaal dicht

met glas. Nou zat Spoelstra altijd buiten op en Bartje binnen in de glazen kiekkast. Wie van de groote boeren een uur in de rondte hield er nou zoo'n harlekijnsspul op na!

Toen tante er nog wat over doorpraatte en zei, dat ze het voor Truitje, die toch al niet al te beste oogen had, noodig vond voor het naaiwerk, barstte zwager Peters uit:

„Hier op de Pekpot blijft het bij de peterolie, dat zeg ik. Ik wil niet dag en nacht gevaar loopen van brand, en me ook niet laten beduvelen voor zestig gulden door die illetrijsche meneertjes. De bliksem slaat soms dwars door het huis heen, lees ik in de krant. En nou wil ik van jou geen woord meer over het illetrijsche licht horen.”

„Heb je dat zelf in de krant gelezen? Dat hebben ze je zeker verteld, want zelf lezen zal bezwaarlijk gaan.”

„Hier gebeurt wat ik wil, en niet wat jij zegt!”

Tante Bartje ging maar weer heen. Zwager Peters dreigde zich aan haar greep te zullen ontworstelen.

Maar ook dat was nog de knak niet.

Paul van Rozenhof was een eindje in de twintig: het evenbeeld van zijn vader. Groot, bol en rond, lui en wat vadsig. Aan trouwen dacht hij nog niet. Maar dat kan elke dag veranderen, want zoiets komt op als een onweersbui. Op tante Bartje had hij het niet voorzien. Die zei hem wel eens de waarheid.

Op Rozenhof gingen de zaken zóó-zóó.

Daar kwam het bericht: Lammertje Bakels is dood. Nog een tante van vader Huisman. 't Mensch had er altijd zoo schappelijkjes kunnen komen. Paul trok er zich dan ook weinig van aan, dat hij als eenige erfgenaam benoemd was, „omdat hij de eenige in de familie was, die net zoo heette als haar eenige

gestorven zoon Paul", stond er in het testament.

„'n Nieuwe wipkar is het heele zaakje misschien waard", zei Paul, toen ze er met tante Bartje op Rozenhof eens over zaten te praten.

Maar wat was die tante Bartje in de laatste tijd veel minder geworden. Als die nog eens aftrok, dat zou beter voor Paul zijn. Als ze wat zeggen wou, moest ze eerst met veel moeite het hoofd wat opbeuren. Je kon d'r haast niet meer verstaan. De tanden uit de onderkaak stonden ver uit de mond naar voren. 'n Gedrochtelijk wezen. Maar als Jaap Huisman nog leefde, zou hij nóg kunnen zeggen: Bartjes woord is wet.

Daar kwam de notaris binnen. Hij groette en las Paul een lang stuk voor: het testament van tante Lammertje Bakels. Paul luisterde niet eens: het was hem de moeite niet waard. Hij kon al die geleerde woorden ook niet begrijpen. Alleen snapte hij, wat meneer op het eind zei: „Wordt te zamen besomd op zestig duizend gulden."

Nog eens moest de notaris het hem voorlezen en toen nog eens met zijn eigen woorden zeggen:

„De erfenis van je oud-tante is te zamen zestig duizend gulden."

Toen snapte Paul het. Met de handen in de zak stapte hij door de kamer heen en weer, en keek met groote verheerlijkte oogen naar de anderen.

„Zestig duizend gulden", zei hij, een lettergreep bij elke zware stap op de vloer. „Vader Huisman is gelukkig geweest met die naamgeverij. Hij heeft misschien toen al geweten, dat tante Lammertje zwaarder was dan de anderen allemaal wel dachten."

Hij stapte maar. De anderen zaten tevreden te kijken. Dat was een gelukkige dag. Paul had de volle aandacht. Maar tante Bartje tilde haar hoofd wat op en keek de wandelende kolossus met haar scherpe oogen eens aan, toen hij weer in haar gezichtskring

kwam. Hij zag die blik van tante, maar stapte gauw door, keek naar buiten en brulde door de kamer:

„En nou kan Bochel-Bartje *mijn* niks meer verschelen!"

„Houw de mond, Paul", zei moeder Janna zacht.

„Ik houw de mond niet. Als oome Peters dood gaat, dan ben *ik* het hoofd van de heele familie, en dan kan ik bestellen wat er gebeuren mot. En nou zal ik jullie 's vertellen, wat er gebeuren zal. (Hij marcheerde maar met groote zware stappen langs de ramen heen en weer, terwijl hij van de een naar de ander keek, alsof hij zeggen wilde: Hier ben *ik*!) „Dat zal er gebeuren: Nou ga ik met vier weken trouwen met Truitje van tante Koosje!"

Viel tante Bartje daar van haar stoel? Nee, ze bleef nog zitten. Wel haalde ze een paar keer diep, heel diep adem. Toen de anderen weer een beetje bijgekomen waren over het gekke gedoe van tante en zij zelf ook wat bekomen was van de schrik, zei ze:

„Wil Truitje dat?"

„Die heeft niks te willen! Ik ben het toekomstig hoofd van de familie! En *ik* zeg: Zóó mot het! Ik zal het ze vanavond gaan zeggen op de Pekpot. Van Oome Peters heb ik al wel gemerkt, dat hij er niet tegen is."

Tante Bartje floot op haar fluitje, maar je kon het haast niet hooren: ze had zeker niet meer asem. Daarom ging Koosje maar even heen, om de gele kurassier te halen. Die kwam en droeg, ja „droeg" het vrachtje in het rijtuig. Daar reed ze heen. Wie op straat het wagentje voorbijkwam, kon haast niks van haar zien: zoo zat ze in elkaar gezakt.

De erfenis van tante Lammertje Bakels, dat was de knak.

Spoelstra droeg de juffrouw op Berkenheuvel van de deel door de gang naar de stoel in de kamer naast de tafel. Nog nooit had ze hem zoo zwaar op de armen gehangen. Ze deed zelfs geen

moeite om met de punt van het langste been de grond te raken. Hij zette de twee krukken tegen haar stoel aan.

— „Goed jong! Dank je!” zuchtte ze.

Er was wat met de juffrouw, dat begreep hij wel. Hij zou oogen en ooren goed de kost geven en voorloopig niks zeggen. Vooral in zulke omstandigheden zou hij gevaar lopen met één woord alles te bederven. Er was zeker wat met de lui van Rozenhof. Paul had zoo vuil naar de juffrouw gekeken, toen Spoelstra haar wegdroeg. Hoewel het al wat begon te schemeren, draaide hij het licht nog maar niet aan uit zijn eigen. Toen hij de gang doorging werd er gebeld. Dadelijk liet hij Truitje bij de juffrouw binnen.

„Kind, ben je daar al weer?”

„Zit U daar met de mantel aan, tante? Zoo koud is het toch niet?”

„Ik ben uit geweest. 'k Ben wat moe.”

Truitje hielp tante gauw.

Toen ging ze vlak naast tante zitten. Ze lei haar hoofd tegen die oude schouder, en snikte.

„'k Heb zoo'n verdriet tante. Ik stik van verdriet.”

Van Paul kon ze zoo gauw toch nog niets gehoord hebben.

„Ik kan geen adem halen van verdriet.”

„Dat weet ik wel, kind. Dat is al meer dan zes weken zoo. Maar tante is het niet meer waard om haar wat verdriet te vertellen. Dat kon wel, toen Truitje nog klein was, maar nou er wezenlijk verdriet komt, dat het hart raakt, nou is tante te min.”

„Och tante, ik ben zoo bang. Zoo bang! U zult zoo boos zijn. Dan heb ik geen mensch meer. Waar moet ik met mijn verdriet dan heen?”

„Met verdriet? Daar ga je alleen mee zitten. Dan doe je eerst de deur op slot, en dan schrei je maar, zoo lang er nog tranen komen willen. Aan anderen moet je je tranen nooit laten zien. Tante telt niet mee. Die is

zoo goed als niks. Je kunt wel zeggen, dat je nou hier heel alleen in de kamer bent. Hier kun je wel schreien, en de deur hoeft niet op slot. Spoelstra komt niet, als we hem niet roepen. Hier ben je alleen. Schreien doe je als je alleen bent. Of als er iemand bij is, waar je heel veel van houdt. Die mag je tranen wel zien.”

„Wat moet U veel verdriet gehad hebben, tante, dat U dat allemaal zoo goed weet.”

„Het leven van een mensch is meest verdriet, bijna allemaal, van de wieg tot aan de kist: allemaal verdriet!”

— „Niet waar tante. Er is ook geluk! Mooi geluk, waar je tegelijk om lachen en schreien kunt!”

„Zoo?”

Stilte. Alleen gesnik.

„Mag tante ook de oorzaak van dat verdriet weten? Of moet ze daar nou ook weer zes weken op wachten?”

„U hebt me immers verboden om nog ooit over vader en moeder te klagen! En nou stik ik in mijn verdriet.”

„Kind, praat op!” riep tante driftig, „want ik stik in de gevolgen van mijn eigen domme gepraat!”

Truitje ging met de armen op de tafel liggen en huilde, brulde als een klein kind.

Tante liet haar een poosje geworden.

Na een oogenblik zei ze:

„Draai het licht eens aan: ik wil je 's zien.”

„O nee, tante, dat durf ik niet.”

„Waarom niet?”

„Vader zegt, dat er maar zóó een vlam kan uitslaan.”

„Die vader van jou is een domme kwezel, nog te dom om voor de duvel te dansen. Dan zal ik zelf probeeren, of ik er me nog naartoe kan werken.”

„O nee, tante, dan doe ik het.”

Licht in de kamer. Truitje deed de blinden dicht en kwam weer tegen tante aan zitten, die zei:

„Vertel maar op: het kan me niet schelen over wie.”

Toen ging Truitje op haar knieën vlak voor tante op de vloer liggen en onder tranen zei ze:

„Vader heeft gezegd, dat hij binnen een week een man voor me uitgezocht heeft, en moeder zegt, dat ik doen moet, wat vader zegt.”

„Heeft hij er al een?”

„Nee, nog niks van gezegd.”

Toen liet ze haar hoofd tegen tantes schoot aan rusten en zei onder snikken:

„Ik wil er zelf een opzoeken!”

„Oooo! Nou snap ik de zaak! Jij hebt er al een uitgezocht!”

Geen antwoord.

„Je hebt er dus al een, vrouwtje! Dat is de kneep!”

Toen richtte Truitje haar betraande gezicht tot tante op en zei met heesche stem:

„Och, maak me maar dood: ik kan niet langer leven.”

Tantes gezicht straalde. Zoo blij had Truitje tante nog nooit gezien.

„Wie? Zeg maar op?” vroeg tante lachend.

„Tante, zeg eens wat is het mooiste in de wereld.”

„Het mooiste in de wereld? Het allermooiste? Dat is een meisje van goed twintig jaar, dat laat zien, dat ze heel veel van een jongen houdt.”

„Het allermooiste, tante, dat is de liefde.”

„Ja kind, dat is zoo, al heb ik dat ding zelf ook niet gekend.”

Truitje keek tante met haar betraande oogen open aan en zei:

„O tante, wat is het mooi om te leven, te leven voor een ander: Frans Kamphof is het!”

Tantes gezichts betrok.

„Een arme-lui's kind”, zei tante en keek naast Truitje op de vloer.

„Tante, liefde is toch het mooiste, toch meer dan geld. Wij geven elkaar nooit op, wat er ook gebeurt. Vader en moeder weten nog van niks. Frans is zoo goed, tante. Hij is nergens bang voor. Hij is altijd vroolijk. En hij lacht altijd. Ook als ik huil. Hij zegt, dat hij met mijn alles aan durft.”

„Hoe lang al?”

„Al meer dan een jaar.”

„Wat? En dat alles voor mij verzwegen? Schaam je! Als je te kiezen hebt tusschen tante Bartje en Frans, wat neem je dan?”

„Maak het me niet moeilijk tante, want als ik kiezen moet, dan neem ik Frans, al zou ik er dood aan gaan.”

„Goed kind. Dan zul je mij hebben met Frans. Kijk eens hier. Ga eerst op je stoel zitten. Ik ben wat moe. Ik had al weken gemerkt, dat er zoo iets was, maar ik kon niet vinden wie. Je bent nou 23 en mondig. Dwingen kan geen mensch je. Ze zullen het wel willen in de eerste weken. Als het knipt en weer knipt en je in nood zit, hier op Berkenheuvel is een bed voor je en een hap eten, zoolang Bochel-Bartje leeft. Ik stel liefde ook hooger dan geld, al zul je dat vreemd vinden. Ik heb een heel leven noodig gehad om te leeren. Ga nou weg. Ik ben moe van alle aandoeningen deze dag. En je doet, wat God je in je hart geeft. Wat er ook gebeurt: blijf kalm, ik sta naast je.”

Ze praatten nog wat, maar Truitje ging gauw weg, „omdat tante zoo moe was”.

BOCHEL-BARTJE

7)

DOOR K. LANTERMANS

(VERVOLG VAN PAG. 316)

TANTE bleef nog wat in haar stoel zitten rusten. Spoelstra zat in de keuken te lezen, als altijd. Werken deed hij weinig meer, nou hij iedere morgen een werkvrouw had, waarvan de juffrouw nog nooit iets had gezegd. Hij zat nu te wachten, tot ze hem belen zou voor het avondeten. Maar het werd zeven uur, half acht, acht uur, en nog hoorde hij haar belletje niet. Toen waagde hij het heel voorzichtig aan te kloppen. Geen antwoord. Nog eens geklopt, tot driemaal toe. Geen antwoord. Hij deed voorzichtig de deur open. Daar lag ze, achterover, in haar stoel. Sliep ze? Of was ze dood? Nee, de adem ging nog. Daar hoorde hij iemand voorbij loopen . . . Hij gauw naar buiten.

— „Willem, wil je gauw even naar de dokter loopen? De juffrouw is niet goed.”

Maar toen de dokter kwam, was ze al weer bij, en zat te eten.

„Nee man, ga maar weer weg. Je bent nog wat te vroeg voor de lijkschouwing.”

„Toch even de pols voelen . . . Wat slap . . . Rustig zijn.”

„'t Is niks, hoor! Dat gebeurt wel meer, maar in de laatste tijd komt het wat te dicht op elkaar.”

„Je nergens druk over maken, dat is het beste.”

„Dat kan zoo'n man zonder zorgen makkelijk zeggen.”

„Wat heb U nou voor zorgen?”

„De zorgen van het halve dorp liggen op mijn scheeve schouders. Met alles komen ze bij Bochel-Bartje aan. Daar draag ik soms zwaar aan.”

De dokter lachte wat en ging heen.

De volgende morgen zat de dominee bij haar.

„Goed dat U nog eens naar het afgedwaalde schaap komt kijken.”

„Kijk, nu begint u zelf over de kerkgang, waarvan U me verboden hebt

ooit nog een woord tegen U te zeggen.”

„Dat was niet goed. Zooals ik al zooveel gezegd heb, dat niet goed was, als achteraf bleek. Hoor eens. Ik heb misschien niet heel veel tijd meer om nog wat goed te maken. Ik heb altijd wel graag weer naar de kerk gewild. Maar ik kan niet over mezelf heen. Als ik eenmaal wat gezegd heb, dan ben ik mezelf niet meer baas, maar de knecht van mijn woorden.”

„Maar dat is toch ook een vorm van zonde, juffrouw!”

„Is 't ook, dominee. Voor mij de zonde! Ik heb er veel over gebeden, maar ik geloof: nooit goed gebeden. Och, och, wat heeft Bochel-Bartje al bedorven in de wereld door de zonde van de stijfkoppigheid. En dan: wat een oneerlijkheid door de schaamte.”

„Wat schaamte? U en schaamte? Trekt U zich ooit iets van het oordeel der menschen aan? Al stonden er honderd om U heen te lachen en te dansen, dan toch nóg niet!”

„Mis, domineetje. Ik ging wel graag weer naar de kerk, maar ik kon in die rechte banken niet zitten, wel scheef, maar niet recht. Die ouwe banken waren voor de kromme Bartje geknipt. In die rechte kon ik niet meer zitten. Ik zou nooit meer naar de preekstoel kunnen kijken. Ik zou altijd scheef naar de deur van de catechisatie gekeken hebben. En ik wou niet, dat de lui dat merken zouden. Schaamte, dominee, net als bij alle menschen hier op 't dorp. Maar het zit bij mij wat dieper. Ik heb er ook zooveel te meer kwaad mee gedaan. Wilt U 's met me bidden?”

„Wat moet ik bidden?”

„Wat ik U daar gezegd heb: mijn groote zonde.”

De dominee bad.

Hij had het amen nog niet gezegd, of zij zei:

„Dat is het. Dank U. Ik zou het zelf niet beter hebben kunnen zeggen. Ik wou nu nog eens met het leven kunnen beginnen.”

„Wat zou U dan doen, als U nog eens van voren af aan beginnen kon?”

„In de eerste plaats ging ik trouwen als meisje van twintig jaar met de jongen van de stationsschef, waarvoor ik liefde begon te gevoelen, die ik in mijn borst doodgedrukt heb uit schaamte voor de boerenstand. Het was maar een baantjes-meneer. Bij dat punt in mijn leven begint mijn groote zonde. Later heb ik de liefde nooit meer ontmoet. We hadden gelukkig kunnen worden, als ik me maar niet geschaamd had.”

„Daar heb ik wel eens iets van gehoord.”

„Doe me plezier en zwijg er nu verder over bij de menschen, want ik ben nog niet over die zonde heen. Ik heb in mijn jonge jaren de liefde in mijn hart vermoord en ze is nooit meer bij me willen komen. En nou wacht me op mijn ouwe dag nog een plicht met diezelfde liefde. Ik heb het ding weer gezien in een ander: een mooi ding, dominee. Als ik nou nog maar een paar maandjes leef. Maar daar kan ik niet verder over spreken. Ga nou weg: ik moet er aan gaan werken. Kom eens gauw terug. U weet nou, waarom ik nooit in de kerk kom. Zoo is er meer.”

Ze knapte heelemaal weer op en was na een week weer flink.

Daar stond Spoelstra eens bij haar in de kamer te drummelen. Eindelijk waagde hij het en begon uit zich zelf te praten:

„Juffrouw, U weet, dat ik me nooit met Uw zaken bemoei. Maar nu heb ik iets gehoord, dat ik U moet vertellen. Dat is mijn plicht.”

„O, dat je de dokter te vroeg geroepen hebt, en zoo mijn heele huis houden op de straat gedragen?”

„Dat niet. Staat U mij toe, dat ik U iets vertel, zonder dat U er mij om gevraagd hebt?”

„Spreek op, jong! Je gezicht staat nog ernstiger dan dat van de meester, als hij Zondags in de kerk voorleest.”

„Boer Peters wil hebben, dat Truitje trouwt met Paul van de Rozenhof. Zij wil niet. Nu heeft hij haar gisteren geatrapeerd met Frans Kamphof, waarmee ze al een jaar in kennis is, zooals ik beslist weet. Een heele vechtpartij op de Pekpot. Peters wou Frans te lijf, maar dat lukte niet.

Toen heeft Peters de rijzweep genomen en Truitje geslagen. Maar uw zuster is er tusschen gevallen. Een groot kabaal op de boerderij. De arbeider heeft de boer de zweep uit de hand getrokken. Nu zit Truitje in haar kamer waar ze niet uit wil, uw zuster huist in de voorkamer en Peters eet in de keuken. En achter weet niemand van het volk, wat hij doen moet.”

„Aanspannen!”

Na een goed kwartier droeg Spoelstra de juffrouw door de gang op de Pekpot en zette haar op de stoel bij Koosje in de voorkamer.

„O Bartje, wat ben ik blij, dat je komt. Schaf hier toch wat raad. Wat een schande voor de familie over het heele dorp en een uur in de omtrek. De duivel huist hier op de Pekpot in de laatste dagen.”

„Dat doet hij ook, Koosje, maar al veel langer. Die duivel heet g . . . e . . . l . . . d. Geld! Maar hier op de Pekpot woont tegenwoordig ook nog wat anders. En dat zit in het kamertje bij Truitje. En dat ding heet liefde.”

Daar stoof Peters de kamer in. De derde man bracht hier de verbintenis van man en vrouw aan.

„Ik zal zeggen, wat hier gebeurt!” bulderde hij, „niet jij! Als jij de helft zwart op wit had willen geven, was ik ze al meer dan een jaar kwijt geweest aan Jan van Doorn. Maar je wou niet. Jij bederft alles voor ons. Die van Doorn waren natuurlijk bang, dat jij met je gekke kop ook wel alles aan



een gekkenhuis kon vermaken. En zonder zwart op wit wouwen die lui er niet aan. Ik zeg, dat jij alles voor ons bederft. En wat zeg jij, Koosje."

"Ik zeg, dat Bartje niet goed gedaan heeft."

"En ik zeg", zei Bartje, zoo hard als ze kon, maar dat was niet erg hard, „dat jullie dat kind dadelijk toestemming moet geven om te trouwen met Frans."

"Jij bent gek!" schreeuwde Peters. „We moesten jou onder karreteelen laten zetten!"

"En jij gebruikt een rijzweep op een manier, dat je eigen arbeider dat ding uit je handen moet trekken."

"Ik zou diezelfde zweep wel over jou rug willen trekken."

"Dat weet ik, al jaren."

"En Detje Klap krijgt Zaterdag bij mij gedaan werk!"

"Dat weet hij, net zoo goed als ik. Maar ik ben er ook nog."

"Jij werkt Peters en mijn altoos tegen, Bartje", zei zuster Koosje.

"En als ze Truitje te avond of te morgen drijvend in de Strang vinden, wat zeg jij dan, Koosje?" vroeg Bartje scherp.

Moeder Koosje gaf bij dat denkbeeld een gil, die door de kamer klonk, en dadelijk keek ze met Peters door het raam naar buiten, waar ze gestommel hoorden. Daar stormde Truitje, die uit het raam gesprongen was door de boomgaard in de richting van de Strang.

Peters en de vrouw stormden naar buiten, de een vloekend, de ander gilend. Bartje werkte zich met moeite wat op zij, dat ze door het raam kon kijken, wat daar toch gebeurde. Daar zag ze, dat aan het eind van de boomgaard Truitje en Frans elkaar in de armen vielen. Peters holde met de rijzweep er op af, op de voet door de gillende Koosje gevolgd. Maar daar, vlak voor de twee jonge menschen, die elkaar nu bij de hand hielden, sneed de arbeider Detje Klap, met de karzweep in de hand, de boer de pas af.

"Terug!" brulde de groote en onverschillige Detje tegen de boer, dat Bartje het in de kamer hooren kon.

Klets! sloeg Peters de arbeider met de rijzweep.

Maar die zwaaide de karzweep door de lucht, dat hij zwiepte en trok de boer er mee over de rug, drie-vier keer, tot de boer het op een loopen zette en bij de zijdeur stond te roepen:

"Truitje! wil je hier kommen! Slet!"
Moeder Koosje kwam huilend bij Bartje binnen en zei:

"Bartje, wat moeten wij toch overbrengen met dat kind. Schaf jij toch raad voor me. Als jij niks weet, wat moet ik dan? Straks krijgt Peters het geweer en schiet een van de twee, die daar staan, voor de grond. Ze komt maar niet terug, hoe vader ook roept. Ze houdt hem maar vast. Schaf jij toch raad."

Bartje floot op haar fluitje. Even daarna stond Spoelstra aan de deur.

"Zeg daar tegen Frans, dat ik heb ben wil, dat hij heengaat en dat Truitje hier dadelijk bij me in de kamer komt."

Dat hoorde Peters, die net de kamer instoof.

"Zul jij bestellen, wat hier gebeuren moet, Bochel?"

"Ja!" zei Bartje kort af. „Als hier geen mensch het verstand gebruikt, dat hij van onzen lieven Heer gekregen heeft, dan moet ik het wel doen. Daar staat een arbeider in de boomgaard, die het brood van vrouw en kinderen er voor over heeft, om te voorkomen, dat de groote boer van de Pekpot onrecht zal doen. Dat moest jou wat te zeggen hebben!"

Peters was op de stoel voor het raam gaan zitten, lang zoo driftig niet meer en keek naar buiten. Daar stond Detje Klap nog met de zweep in de hand, die hij zwaaide en hij wenkte de boer, dat hij maar komen moest.

"Als ik zeker wist, dat hij geen revolver in de zak heeft, ik ging naar buiten met het geweer," zei Peters.

„Dat heeft hij zeker”, zei Bartje, „want gisterenavond is de ruzie tus- schen jullie al begonnen.”

Peters veegde met de zakdoek het bloed van een striem uit zijn nek. Hij draaide zich met de stoel om, keek niet meer naar buiten, maar zag de kamer in. Moeder Koosje en Bartje zagen, dat Spoelstra van de twee jon- ge mensen weg ging. Truitje kuste Frans nog eens en stapte toen resoluut op de zijdeur af. Frans ging weg.

„Gelukkig”, zuchtte moeder Koosje. „Dat hebben we toch gewcnnen.”

De arbeider met de zweep liep naar achteren.

In de gang werd een stap gehoord en Truitje kwam binnen.

„Slet!” zei vader Peters zacht, haast bedroefd.

„Zwijgen Truitje”, zei tante Bartje, „daar net was het tijd voor je om te praten, nou om te zwijgen.”

„Kind, wat breng je een schande over ons”, zei moeder.

„Zwijgen”, zei tante nog eens.

„Ik zag je liever in de Strang drij- ven dan met een arbeider getrouwd”, zei vader mokkend.

„Zwijg toch vader”, zei moeder, „het ongeluk kon ons overkomen.”

„Neen moeder”, begon Truitje, „daar hoeft U niet bang voor te zijn. Wat zou Frans dan moeten beginnen?”

„Jij gaat aanstaande Donderdag aan- teekenen met Paul!” zei vader ineens weer barsch.

„Vader, dat doe ik niet. Nooit! Als je me nog meer dwingt, dan ga ik hier weg. Vastbinden kun je me niet. Als tante me niet had laten roepen, was ik al weg. Frans kwam me halen. En hij komt terug. Nou ga ik naar mijn kamer. Om te bidden.”

Toen keek ze naar tante en barstte in tranen uit. Ze holde weg.

Zelfs tante Bartje was versteld van de cordaatheid van dat anders zoo zachte en stille meisje. Dat de liefde zoo sterk maakt, had ze nooit geweten.

Maar ze was er ook nog nooit zoo dicht bij geweest.

„Hoe moeten we dat kind klein krijgen”, zuchtte Peters, die wel gauw driftig worden kon, maar ook gauw zijn drift kwijt was.

„Maar man”, zei tante Bartje, „zie je dan niet, dat ze net is als jij? Je wint het nooit van haar. Ze is net als jij, alleen nog een beetje sterker door de liefde.”

„Ja, 't is m'n eigen bloed, dat er in zit”, zuchtte Peters.

„Hoor eens, Peters”, zei Bartje heel kalm en zacht, „ze heeft de liefde nou al zoo te pakken, dat geen mensch het er meer uit branden kan. Weet jij wel dat ze al meer dan een jaar met elkaar gaan? Je bent blind geweest in je eigen huis en er omheen. Maar wat heb je op Frans Kamphof aan te mer- ken? Toen hij als arbeidersjong voor drie jaar daar op die hofstee begon, had hij geen stuiver: hij heeft het geld van mij gekregen, tot de laatste cent.”

„Dus jij zit er achter, Bartje,” zei Koosje verwijtend.

„Nee Koosje, ik zit er niet achter, diezelfde avond verleden week, dat Peters ze samen gesnapt heeft, had ze het mij in de vooravond verteld. Vóór die tijd wist ik er niks van.”

„Als 'n ander dat vertelde, zou ik zeggen, dat je liegt”, zei Peters.

„Nou goed dan, ik vertel het immers ook. Wat heb jullie op Frans aan te mer- ken? Wat is eigenlijk het verschil tus- schen een arbeidersjong en een boeren- jong? Dat verschil ligt in de brandkast thuis. Anders zijn ze precies gelijk. Als een boerenjong de brandkast ver- liest, staat hij met elke arbeidersjong gelijk en is even stom als ieder ander. Als jij of Jaap Huisman, of Paul, of iedere boer anders als arbeidersjong geboren was, dan was je het nou nog. Maar Frans Kamphof niet. Daar zit wat meer in. Die durft de hand uit uit te steken naar de boerendochter van de Pekpot. Dat is een kerel. Die

durft. Daar zit meer in. Hij heeft drie jaar geboerd en het grootste part heeft hij al bij me afbetaald. Dat wordt later een groote boer. Wees blij, dat je dochter zoo'n scherp oog heeft."

"Als er in Truitje wat in zit, dan heeft ze het van mijn," zei Peters.

"Goed, dat is ook zoo. Maar geef ze dan ook de vrijheid."

"Ik heb niet anders op de wereld, Bartje." Hij ging staan. "De heele wereld behalve dat kind kan me niks bommen! En daarom zeg ik: Donderdagmorgen gaat ze aantekenen met Paul. Ik nodig je uit tot de partij."

"Goed", zei Bartje en floot, om heen te gaan, want ze had bereikt, wat ze zich had voorgesteld: die zin met die

basterdvloek had Peters gemeend, wat hij er achter gezegd had, niet. Op die vloekzin was voort te bouwen.

Als Peters, die des Zondags in het Doophekje zat, er toe kwam om nu zoo'n vloekwoord te gebruiken, wat ze nog nooit van hem gehoord had, dan had dit een bijzondere reden. Tante Bartje meende die reden te kennen. Het was haar duidelijk geworden, dat er voor Peters niets hoogers was dan zijn dochter Truitje.

Spoelstra droeg haar weg. Toen het spulletje de poort uitreed, zwaaide Tante Bartje tegen Truitje, die in haar kamer voor het raam stond, alsof zij haar uit de verte wilde toeroepen: Hou maar moed. *(Wordt vervolgd)*



TE WAARDENBURG

DE BLOEIENDE BETUWE

FOTO EBERHARDT

VERVOLG VAN PAG. 371

DIE paar dagen vóór Donderdag morgen had zij het druk. Zelfs Spoelstra was voortdurend voor haar in de weer.

Toen ze Donderdagmorgen tien uur door haar lijfknecht over de gang van de Pekpot naar de voorkamer gedragen werd, stonden Paul en oom Peters in de gang te praten, die van het zachte loopen van Spoelstra niets gemerkt hadden. Bartje hoorde Peters zeggen:

„Maar als ze nou niet wil! Begrijp dan toch! Ik kan dat kind toch niet aan de haren naar het Gemeentehuis slepen. Dan nog zou ze geen ja zeggen of de hand teekenen. Mijn aard zit er in, vergeet dat niet.”

Paul merkte Spoelstra op en wachtte met antwoorden tot de deur van de kamer weer dicht was.

„Ik had het zoo mooi voor mekaar”, zuchtte hij.

„Och, jij vindt nog wel een goeie. En ik nog wel een voor Truitje. Maar jou wil ze niet.”

„Als jij als hoofd van de familie nou zegt, dat het moet, dan zal het toch!”

„Paul, ze heeft me vanmorgen nog gezegd, dat ze je niet wil. Ze doet het nooit. 't Is mijn bloed, dat spreekt, nou ze dat eenmaal gezegd heeft.”

„Och, nou zou ik op een heel vreemde vrouw af moeten. Truitje kende ik zoo goed. Dat is als eigen. Dan trouw ik nooit: een vreemde wil ik niet op af.”

Ze stapten de kamer ook binnen.

„Zal nou de oorlog eens recht goed beginnen, zwager Peters”, vroeg Bartje opgewekt.

„Ik heb gelukkig mijn gezonde verstand nog!” zei hij.

„Dát weet ik.”

„We hebben van morgen afgesproken”, kwam moeder Koosje er tusschen, „als Truitje niet wil, dan hoeft ze niet met Paul te trouwen, maar voor Frans geven we nooit de toestemming!”

„Nooit” zei Peters, „ik heb niks op de wereld als dat kind.”

„En dat eenige kind verspeel je, zwager! Geef toe.” zei Bartje, of het de gewoonste zaak van de wereld gold.

„Heb jij ze gesproken sinds de laatste keer hier?” vroeg Peters en ging wijdbeens met de handen in de zakken voor tante Bartje staan, om zich een houding te geven, dat hij de heele toestand wel kon beheerschen.

„Ik niet. Maar van morgen kreeg ik dit briefje van haar:

„Tante, als het moet, verlaat ik vader en moeder en u ook, maar Frans verlaat ik nooit meer.”

„Zulke taal heb ik nog wel eens meer gehoord, zwager Peters, jij soms ook?”

„Nou is alles verloren”, zuchtte de teleurgestelde vader, „dat is mijn taal, 't is of ik mezelf hoor.”

„Man, je hebt gelijk, alleen nog wat sterker”, zei Bartje.

Als een geslagen hond stond de vader en viel op een stoel neer. Zijn oogen werden vochtig, en hij schudde maar met het hoofd.

„Een heel leven voor gewerkt”, mompelde hij, „om hier een voorname schoonzoon te laten introuwen. Paul had ik ook liever niet, maar de anderen weigerden allemaal, omdat ze tante Bartje wantrouwden: die zou ons nog wel alles kunnen ontmaken. Vijf en twintig jaar voor gewerkt, en nóg alles verloren”, zuchtte hij.

„Dwing ze dan!” riep Paul hard.

Koosje zat maar te huilen.

Tante Bartje zweeg.

„'t Gaat om de eer van de heele familie”, stamelde Koosje.

Daar stond Peters op en zei hard:

„Koosje, roep Truitje hier. Ik laat me door geen mensch meer bestellen. Ik zal het haar voor de laatste keer vragen, waar jullie bij bent, maar ik zeg: mijn kind hoeft niet te trouwen

met iemand, die ze niet hebben wil. Ze zal vrij zijn. Maar ze zal ook niet trouwen met iemand, die ik niet wil. Daar is de eer van de Pekpot mee gemoeid."

Moeder ging, en kwam dadelijk terug. „Ze is er niet!" riep ze al van uit de gang.

Algemeene ontsteltenis. Ze liepen in de kamer door elkaar, door het heele huis, gingen na elkaar in Truitjes kamer kijken, ze was en bleef weg. Alleen Bartje moest wel op haar stoel blijven zitten. Radeloos kwamen ze allen weer bij haar in de voorkamer. Ten einde raad. Peters zat weer voorover op zijn stoel en schudde het hoofd maar. Telkens veegde hij met de pink in een oog. Paul liep boos te pruttelen. Koosje hilde maar en riep telkens:

„Wat moeten we toch beginnen? Dood zal ze wel niet zijn, maar waar is ze? Wat een schande! Wat een schande voor het dorp! Ik waag me nooit meer buiten de deur. Schaf jij hier toch raad, Bartje! Waar ben je anders voor hier!"

En Peters vroeg heel zacht aan Bartje: „Weet jij, wat hier gebeuren moet?" Voor de grond geslagen was hij, klein, kapot!

Bartje zei niets, maar float. Even later verscheen Spoelstra.

„Weet jij, waar Truitje is?" vroeg hem zijn gebiedster.

Geen antwoord. Een gezicht als geel marmer.

„Als ik je wat vraag, dan doe ik dat, om een antwoord te krijgen, en dan komt het er niet op aan, of er geen mensch bij staat of honderd. Weet jij, waar Truitje is?"

„Ja juffrouw."

„Waar is ze dan?"

Voordat hij antwoord geven kon, stormde Janna van Rozenhof de kamer in en riep dadelijk:

„'n Mooie rommel hier! Altijd hebben jullie gezegd, toen Jaap nog wel eens een borrel dronk, dat de Pekpot de eer van de heele familie moest ophou-

den, maar ik zeg vandaag: de schande gaat uit van de Pekpot! De lieve dochter zit met de arbeidersjong Frans Kampshof in het Dorpslogement, op klaarlichte dag, zoodat het heele dorp het weet. De kastelein moet gezeid hebben, dat die twee daar nog een poosje zitten te wachten, tot ze samen hier geroepen worden. En als de boodschap niet komt voor de middag, dan gaat Truitje met Frans mee naar de hofstee, en daar zullen ze leven als man en vrouw, tot Truitje dertig jaar is, en dan zullen ze trouwen en de kindren echten. Ik zeg maar zoo: de eer wordt opgehouden door de Pekpot, als je dat nog niet wist."

Verslagen stonden ze allen.

Spoelstra wachtte bij de deur én wist blijkbaar niet goed, of hij blijven moest of heengaan. Bartje zweeg. Van haar gezicht was niets te zien: zoo erg hing het hoofd voorover.

Toen riep Peters:

„Schaf dan toch raad, Bartje, wat ik je bidden mag."

„Ja? Wat zou ik nou raden? Het kwaad is zoo ver doorgroeid, dat het er niet meer uit te branden is. Jouw aard, alleen nog wat vaster. We hebben altijd gezeid, dat ze zacht en stil was, maar dat blijkt de stilte van een rots te zijn geweest. Als jij je dochter niet voorgoed verliezen wilt, laat ze dan maar gauw halen en vandaag nog aanteekenen."

„Ha, ha!" lachte Janna, „de eer komt van de Pekpot."

„Hou jij je mond hier!" brulde Peters. „Als ik vertellen wou, wat voor schandepaatjes er van jou en Jaap zijn rondgegaan, dan zou je nog anders staan te kijken."

Daar stond tante Bartje van haar stoel op, ging zoo rechtop staan, als haar dat maar mogelijk was en zei:

„Peters, geef jij je toestemming?"

„Nee Bartje, ik kan niet", zuchte de man.

„Goed dan. Het plan was, dat er

vandaag twee zouden aanteekenen. Er zullen ook twee aanteekenen. Paul en Truitje dat is vervallen. Truitje en Frans dat schijnt niet te kunnen. Dan ga ik aanteekenen. Wil jij me hebben op mijn oude dag, Spoelstra?"

De ontzetting onder de aanwezigen was groot. Alleen Spoelstra stond daar met een pijnlijke trek op zijn gele gezicht naar zijn gebiedster te kijken, zonder een woord te zeggen. Nu scheen hij haar heelemaal niet te begrijpen.

„Maar Bartje,” riep Peters, „ben je dan stabeleerend gek?"

Maar Bartje stoorde zich aan niemand.

„Spoelstra, ik wil een antwoord”, zei ze, „een antwoord, dat je meent; wil je vandaag met mij gaan aanteekenen?"

„Ja juffrouw, graag!"

„Houw op!" brulde Peters en sprong van de stoel op. „'t Is uit! 'k Wil mijn dochter niet verliezen. De eer smijt ik op de mestvaalt, en de schande er bij! Ze zullen zien, dat op de Pekpot een andere eer geldt dan die van jullie. Hier (hij sloeg op de borst) staat de man, die zeggen zal, wat er gebeuren moet! Ik wil mijn dochter niet kwijt raken! 't Is uit!"

Met groote zware stappen liep hij op en neer. Hij vocht nóg.

„Spoelstra”, zei tante Bartje, „ga de jongelui hier halen.”

„Wat?" schreeuwde Peters? „Blijf hier, vent! Ik ga ze halen, met het rijtuig. Het heele dorp zal weten, dat de boer van de Pekpot doet, wat hij wil en zich van geen mensch wat aantrekt.”

Zonder naar iemand om te zien liep hij de deur uit.

Even later reed het rijtuig heen.

Onder onzichtbare, maar daardoor te grooter belangstelling reed Peters door het dorp en hield voor de herberg stil.

Achter de horretjes en om hoekjes werd veel gespied.

De kastelein stond achter de tapkast, die twee zaten bij het raam.

„Jullie gaat vandaag aanteekenen. Dat wil ik! Kom eerst mee naar de Pekpot, dan kun je gaan.”

Ze stapten in, zeiden niets, geen van allen, stapten aan de Pekpot uit, kwamen in de voorkamer. Daar zat moederziel alleen tante Bartje. Paul en tante Janna waren voor de schande naar huisgevlucht, als ze zeiden.

Moeder Koosje was naar de slaapkamer gegaan.

Peters nam het woord:

„Jullie tweeën hebt me vermoord, als je het weten wilt. Ik zal niet lang meer leven. Maar dat korte poosje, dat ik dan nog heb, wil ik zoo nou en dan Truitje nog eens kunnen zien. Kan het niet anders dan jullie willen?"

„Nee Peters,” zei Frans Kamphof kalm, maar vast.

„Vooruit dan! Ga naar het Gemeentehuis. Mijn toestemming en die van moeder heb je. Het rijtuig staat er nog. Ga heen.”

Hij verdween door de deur van de slaapkamer om naar moeder Koosje te gaan. Net zag hij nog, dat Truitje met dat ijskoude gezicht naar tante Bartje ging en het ouwe mensch op de wang kuste. Toen meende hij haar te hooren snikken en keek nog eens, of hij het goed had, maar ze ging achter Frans de gang in.

(Wordt vervolgd)

VERVOLG VAN 448

HET was op de Pekpot geen voorname bruiloft, toen Truitje trouwde. Tante Bartje was er, die van Rozenhof ontbraken. Het was zelfs tot openbare ruzie tusschen die van de Pekpot en Rozenhof gekomen. Een neef van Paul, de eenige zoon, was schielijk aan longontsteking gestorven en nou was Paul de eenige erfgenaam van oome Jan, die hem al had laten roepen om hem dat te vertellen. En oome Jan was zwaarder dan tante Lammertje geweest was.

In begin October, toen de boomen kaal werden, stond Peters telkens door de takken van de boomgaard heen te kijken naar de hofstee in de verte, die nu zoo open kwam te liggen, waar Truitje woonde. Toen hij eens zag, dat Frans met de kar van huis reed, kon de vader het niet meer houden en ging naar Truitje. Hij bleef er de heele dag zitten, ook toen Frans thuisgekomen was.

Al heel gauw kwamen de jongelui ook telkens op de Pekpot. Vader wist eerst niet goed, welke toon hij thuis tegenover Frans moest aanslaan, maar toen die jonge kerel maar net deed, en praatte of er heelemaal niets aan de hand was, werd het vader Peters gemakkelijker. Moeder Koosje was tegen Truitje heel gewoon, maar tegen Frans deed ze net, of die er niet was.

Peters kwam eens van de markt uit de stad met het rijtuig en liet de buurman mee terug rijden. Hij vertelde, wat voor een goeie kijk die Frans toch op de boerderij had.

„Ja, man” zei Peters, „’t Is wel geen boer van stand. Maar wat is stand? Verstand is meer dan stand! Stand is niks! En weet je, waar die jong dat hooge vandaan heeft? ’t Is me bekend geworden, dat de grootvader van hem lange jaren huisknecht of opperhuismeester is geweest bij een groote mijnheer in Den Haag, een die zoo maar in en uit liep bij de koningin. De groot-

vader heeft natuurlijk dat hooge van die groote lui overgenomen. En die aard is op Frans geslagen. Je ziet het meer, dat de aard een geslacht overslaat. Wat eenmaal hoog geweest is, dat wil altijd weer de hoogte in. Dat zie je nou maar weer aan Frans.” „Daar heb je wel gelijk aan”, zei de buurman, en dacht daarbij, wat hij wou.

Tegen Sinterklaas kwam de gele koetsier heel deftig vragen, „of Peters en de juffrouw morgenmiddag bij juffrouw Bartje op visite wilden komen.”

Ze gingen, en keken vreemd op, dat Truitje en Frans er ook zaten. Tante Bartje lag op den divan tusschen de tafel en de kachel. Op een stoel zitten ging bezwaarlijk voor haar in de laatste weken. De anderen gingen bij de tafel zitten. Ze praatten over alles en nog wat, tot tante Bartje zei:

„Ik ben bang, dat die van de Rozenhof niet komen. Met Paul ben ik verleden week nog eens aan het plukharren geweest, maar er is niks meer met hem te beginnen.”

„Nee”, zei Peters, „nou oome Jan zoo goed over hem denkt, zal er wel niet meer met Paul te praten zijn.”

Bartje belde en droeg Spoelstra op: „Ga eens naar de Rozenhof en zeg: Komplement van de juffrouw en of Paul en tante Janna op Berkenheuvel willen komen: tante Bartje wil de erfenis bespreken.”

Geen kwartier later kwamen die van Rozenhof binnen, zeiden: „Gendagsamen” en gingen zitten.

„Zie zoo, menschen”, begon tante Bartje, maar och, och, wat was het een stumper geworden, ’t was haast niets meer: je kon ’r amper verstaan, „nou heb ik ze allemaal hier, die me in den bloede bestaan, zou de notaris zeggen. Maar Truitje, schenk eerst nog eens een kopje thee rond, of willen de heeren liever een glas wijn? Niet? Dan maar thee, Trui. Doe of je thuis bent,

kind. Nee, laat Spoelstra die dekens maar instoppen. Die weet beter, hoe ik het hebben wil. Zorg jij maar, dat je sommedeen heele kleine dekens en lakentjes instoppen kunt."

Ze lachte zelf om haar woorden. Truitje kreeg een kleur, Frans lachte gedwongen, Peters schaterde het uit van genoegen en geluk, Spoelstra en de twee van Rozenhof keken, of er niets gezegd was.

„Het wordt iedere dag donkerder", zei Peters, om wat te zeggen, „het licht verlaat ons."

„Maar dat licht komt met een paar maanden wel weer terug. Voor mij gaat het licht ook onder, maar dat komt niet weerom. De dokter loopt hier tegenwoordig twee keer per dag binnen. Jullie moeten straks maar zien, of je die rekening betaalt, want ik heb het hem niet besteld", zei ze lachend. „Maar hij vertrouwt me niet. Het hart doet zoo raar, zegt hij. Wat zou er ook niet raar zijn bij Bochel-Bartje!"

Ze lachte maar. Ze was bijzonder opgewekt.

Het licht ging aan, de luiken dicht, Spoelstra vertrok.

„Nou zal ik jullie wat vertellen. Goed luisteren, want de bochel hindert me bij het praten. Ik kan niet harder, Frans, doe de deur van die brandkast eens open. Zien jullie dat bovenste laatje? Met dat slot er op? Daar waren twee sleutels van, gelijke. Een heeft de notaris, en het andere had ik, maar dat heb ik in de Strang gegooid. Ik had weer eens zoo'n echt-ouwerwet-sche stijfkoppige bui gehad. In dat laatje ligt het testament, alles beschreven. „Wat Bochel-Bartje gezeid heeft blijft zoo", zeiden ze vroeger. En dat was ook zoo. Daar heb ik veel mee bedorven. Nou is er in dat testament van dat bedorvene weer veel goed gemaakt. Maar iedere keer kwam de stijfkop weer bij me naar boven en dan liet ik er weer wat aan veranderen. Maar gelukkig heb ik toen de moed gehad

om een heel nieuw testament te maken: dat ligt daarin. Toen heb ik uit vrees voor me zelf het sleuteltje weggesmeten. Ik mocht nog weer eens zoo'n stijfkopbui krijgen. Bochel-Bartje is haar eigen niet baas, nooit geweest. Nou kan ik er zelf niet eens meer bij. Jullie krijgt niet allemaal evenveel en sommigen misschien wel minder dan ze verwachten. Maar ik heb het gedaan zooals ik het voor ieder het beste vond en niet in een bui van de stijfkop."

Daar werd gebeld. Spoelstra liet de dokter in.

„Daar heb je die spelbreker nou al weer", zei Bartje, „jong, wat doe je nou alweer hier? Het zijn allemaal liefheb-bende familieleden en de besprekingen zijn zeer vriendschappelijk: wij hebben hofraad."

„Ja juffrouw, maar ik moet hier, geloof ik, ingrijpen. Niet te veel drukte Peters, denk er om."

Meneer de dokter vertrok weer.

„We zijn ook klaar, hoor", zei tante Bartje.

„Ik dacht dat je nu eindelijk eens getallen zou noemen", zei Paul.

„Nee Pauweltje. Daar heb je me verleden week nou ook al om gezeurd, maar dat is Bochel-Bartje niet van plan, en ze doet nog, wat ze zegt, Bartjes woord is wet, zei Jaap Huisman vroeger, is 't niet zoo, Janna? Maar lang zul je niet hoeven te wachten, Paul! Ik heb het vanmorgen de dokter op de man af gevraagd. Langer dan zes weken kan het onmogelijk meer duren, zegt hij. Kun je het zoo lang nog uithouden Paul?"

„Dan kunnen wij wel weer gaan", zei Paul tegen zijn moeder.

De twee zeiden „Gendag samen" en gingen heen.

„Ja mensen, nou moeten jullie ook maar gaan. Ik ben er wat moe van. Als Truitje en Frans moeder Kooosje nou naar huis brengen, dan blijft Peters nog wat hier. Ik moet hem nog wat vragen."

Het hoopje mensch lag op de divan: een misvormd wezen. De tanden uit de onderkaak schenen nog maar steeds te groeien. En nooit was de mond zoo scheef geweest. Je kon haar bijna niet verstaan.

Toen de anderen vertrokken waren, begon ze dadelijk weer tegen Peters te praten.

„Wat wou je nou met Truitje en Frans? De dochter van de boer van de Pekpot kan toch niet op een hofstee blijven zitten! Nou zul je wel zeggen: waar bemoeit dat mensch zich mee? Maar de Heer heeft me een lichaam gegeven, waarmee ik niet werken kan en een hoofd, dat altijd werken wil en ook werkt: zoo'n mensch haalt wat in haar hoofd. Wat wou je nou met die twee?”

„k Loop er ook al over te denken, maar zóó blijven kan het niet.”

„Zij op de Pekpot, en jullie er af!”

„Maar waar mot ik dan heen?”

„Ophouden met boeren. Je wordt te driftig om met zooveel werkvolk om te gaan. De stomste streek, die je ooit uitgehaald hebt, is, dat je Detje Klap gedaan werk gegeven hebt. Je had naar die kerel toe moeten gaan en moeten zeggen: Ik dank je, dat je me voor een moord bewaard hebt. Je wordt me te driftig voor het werkvolk.”

„Mensch, ik zou er nog een keer een voor mijn voeten doodslaan. Frans kan er beter mee overweg dan ik.”

„Ik heb Frans gevraagd, wat hij van me hebben wou, als ik doodga, veel of weinig. En wat dacht je, dat hij zei? Niet te veel, zei hij, ik ben bang voor geld, ik verdien het liever met mijn handen en met mijn hoofd.”

„Maar dat is een kerel!” zei Peters hardop lachende. „Van mij krijgt hij later genoeg. Jij hoeft hem ook niet te veel te geven. Zal ik je eens wat zeggen? Geld is niks!”

„O, weet je dat nou ook al? Er is ergens in de wereld een ding, dat nog nooit in onze familie geweest is. Dat

ding woont op de hofstee bij Truitje. Iedere keer, als ik er kom, ben ik van schaamte gevluht: een uil, die altijd aan het donker gewend geweest is, die doet het volle licht zeer aan de oogen. En wij, van onze familie, die altijd voor het geld geleefd hebben, wij schamen ons als wij twee menschen zien, die duidelijk bewijzen, dat ze veel van elkaar houden. Geld is niks. Je hebt gelijk.”

„Als ik het geluk van die twee zie, dan merk ik pas, wat ik in mijn leven te kort gekomen ben: het schreit me in mijn hart. Koosje begrijpt daar niks van. Ik geloof, dat jij en ik het beter samen gevonden zouden hebben dan Koosje en ik.”

„Twee harde koppen tegen elkaar!” zei Bartje lachende.

„En ik zou niet veel meer in te brengen gehad hebben dan leegebriefjes,” zei Peters lachend.

„Och jullie kerels! Je kruipt in je schulp voor een bochel. Maar wat ik zeggen wou: Truitje en Frans straks op de Pekpot. En jullie dan? Koosje en Frans dat gaat niet. Waar jullie dan heen?”

„Ja, waar wij dan heen? Wat dacht jij daarvan?”

„Ik dacht zoo: jij en Koosje hier op Berkenheuvel.”

„Mensch! Als je me de woorden nou niet uit de mond haalt.”

„Maar hier is illetriësch licht!” zei ze lachend.

Peters stond op, draaide aan het knopje: uit, aan, uit, aan.

„Ik durf wel. 't Was immers alleen maar om die zestig gulden voor de palen.”

„Dat wist ik immers ook wel. Afgesproken! Ga nou maar weg! Je hebt altijd wel veel gescholden op Bochel & Bartje, maar toch ook altijd heel mooi gedaan, wat ze wou, ook met Truitje: die eer komt je toe.”

„Ja mensch, we zijn je veel verplicht. Dat meen ik net zoo als ik het zeg.”

„Maak dan maar gauw, dat je wegkomt: ik ben moe.”

Daags na Tweede Kerstdag kwam Spoelstra op de Pekpot zeggen, dat de juffrouw daareven het tijdelijke met het eeuwige verwisseld had.

„De dokter had me juist in de kamer geroepen, om U te gaan halen. We stonden naast de divan. Daar begon de juffrouw in eens tamelijk hard te praten. Ze zei het Onze Vader op. Maar ze praatte steeds zachter. Half weg, bij „wij vergeven onze schuldenaren” hield ze op. Even later was het afgelopen.”

Op de middag van de begrafenis, waarbij alle belanghebbenden tegenwoordig waren geweest, zaten ze in tantes kamer te wachten op de notaris met het sleuteltje. Maar die stuurde dat ding met een briefje, dat ze hun gang maar moesten gaan: hij was van alles op de hoogte.

Peters, als hoofd van de familie, deed het bewuste laatje open en nam het testament er uit. Hij keek er even op, maar gaf het toen aan Frans met de woorden:

„Je kunt het beste van ons met letters overweg. Lees op!”

Frans begon hardop te lezen.

Truitje was de eenige van de aanwezigen, die telkens met de zakdoek in de weer was.

Eerst las Frans een heele rij van bijzondere personen op, die wat kregen. Spoelstra stond bovenaan, met een dubbel traktement, levenslang.

„Niks meer dan volop verdiend”, bromde Peters.

Maar bij de andere bijzondere geval-

len, meest lui „uit de mindere stand”, waarbij er veel waren, die hij overgeslagen zou hebben, zei hij niks. Toen kwam de familie aan de beurt. Berkenheuvel zou met alle grond, die er oorspronkelijk bijgehooft had, aan Peters komen op de dag, dat hij de Pekpot met alle gronden, die er toebehoorden, in volle eigendom aan Frans Kamphof zou afstaan. Dan kwamen er grootere bedragen aan de kerk, de diaconie, de school, en zoo voort. De rest werd vermaakt aan het burgerlijk armbestuur, dat de rente mocht gebruiken in de eerste plaats voor lichamelijke gebrekkigen, „om hun dagelijksch lijden zoo veel mogelijk te verzachten”, stond er bij.

Frans lei het papier voor Peters op de tafel.

„Lees door!” riep Paul.

„’t Is uit”, zei Frans.

„Dat lieg je! Geef op!”

Paul ging met het papier naar het raam, waar zijn moeder bij hem kwam staan, om het ook te lezen. Toen ze het uit had, zei ze:

„Niks voor ons. We worden niet eens vernoemd.”

„Ha, ha!” riep Paul, „nou oome Jan dood is, ben ik zwaarder dan Bochel-Bartje en oome Peters samen! En ik ga nooit trouwen. Ik houw alles voor mijn alleen.”

Toen vertrokken moeder en zoon, zonder te groeten.

Truitje zat nog steeds met de zakdoek aan de oogen te vegeu.